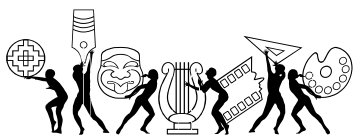

HELMI

VIROLAISEN KIRJALLISUUDEN VIIKKO

EESTI KULTUURKAPITAL

Tuglas-seura

Eesti Maja – Viro-keskus
Sörnäisten rantatie 22, 00540 Helsinki
puh. (09) 681 1430
info@tuglas.fi
www.tuglas.fi

ISSN 2342-1029
© Tuglas-seura ry

Toimittaja: Katariina Suurpalo
Taitto: Juha Kääriäinen
Kannen kuva: Sven Začek
Paino: K-Print, Tallinna
2016

HELMI

III

2016

Tuglas-seura

Helsinki

SISÄLLYS

Koukuttaako?	5
Quo vadis, Viron kirjallisuus?	6
Tiit Aleksejev	10
Tiit Aleksejev suosittelee	11
Väkevä kaupunki	12
Meelis Friedenthal	16
Mesilased	17
Meelis Friedenthal suosittelee	21
Kristiina Kass	22
Kristiina Kass suosittelee	23
Noitaneiti Nöpönenä	24
Merja Aho suosittelee	28
Forssan kirjaston henkilökunta suosittelee	29
Asko Künnap	30
Asko Künnap suosittelee	31
Viisi runoa	32
Kirsti Narinen suosittelee	35
Anna Rantanen suosittelee	36
Hannu Oittinen	37
Hannu Oittinen suosittelee	39
Rein Raud	40
Viisi tarinaa	42
Rein Raud suosittelee	50
Kokemuksia Rein Raudin kääntämisestä	51
Reet Piiri	52
Reet Piiri suosittelee	53
Kansallispuvut ja virolaiset	54
Sirje Olesk suosittelee	58

Koukuttaako?

Vietämme tänä vuonna kolmannen kerran valtakunnallista Virolaisen kirjallisuuden viikkoa. Mukaan voivat hypätä niin ensikertalaiset kuin pitkään virolaista kirjallisuutta harrastaneet. Uskallan luvata, että tämä *Helmi*-julkaisu tarjoaa mielenkiintoista luettavaa sinulle, joka et ole vielä lukenut ainuttakaan virolaista kirjaa sekä sinulle, joka mietit, onko jotain uutta kiinnostavaa ilmestynyt. Tuglas-seuran toiminnanjohtajana vietän virolaisen kirjallisuuden viikkoa läpi vuoden, sinäkin voit viettää viikkoa silloin, kun sinulle parhaiten sopii. *Helmi* ei vanhene, eikä ole aikaan sidottu. Varoituksen sana on kuitenkin paikallaan – virolainen kirjallisuus koukuttaa.

Eräs virolainen ystäväni toteaa usein, että ihmisen elämä on niin lyhyt, ettei sitä kannata tuhllata huonojen kirjojen lukemiseen. Hän keskittyy historiallisiin tietokirjoihin. Isälläni oli tapana tehdä kirjahyllyyn tilaa heittämällä hänen mielestään huonot kirjat pois. Hänen kiinnostuksen kohteita olivat klassikot sekä musiikki- ja keittokirjat. Mikä sitten on hyvä kirja tai hyvää kirjallisuutta? Kysymyksen voi esittää henkilökohtaisella tasolla myös niin, että mitkä kirjat olet lukenut useaan kertaan? Onko nykyisin edes aikaa moiseen ylellisyyteen? Omassa hyllyssäni näitä useammin kuin yhden kerran luettuja kirjoja on alle 10, joukossa satukirja, runoteos, yhdet muistelmät ja muutama muu – olen itsekin yllättynyt, että niitä on niin vähän. En tiedä luokittelisiko kirjallisuuskriitikko ne hyväksi kirjallisuudeksi, mutta minulle ne ovat tärkeitä teoksia, kukin eri syystä. Olen koukussa niihin.

Virolaisen kirjallisuuden viikon järjestää Tuglas-seura yhteistyökumppaneineen. Seura on saanut nimensä virolaisen kirjailijan **Friedebert Tuglaksen** mukaan. Tänä vuonna tulee Tuglaksen syntymästä kuluneeksi 130 vuotta. Tuglas-seura perustettiin yli 30 vuotta sitten, ja meillä on tällä hetkellä yli 3 000 Virosta, sen kielestä ja kulttuurista kiinnostunutta jäsentä eri puolilla Suomea.

Matkustan työkseni paljon, yleensä julkisilla. Olen perinteisen kirjan lukija ja luen yleensä muutamaa kirjaa samanaikaisesti. Lukutottumukseni ovat kuitenkin osittain muuttuneet, sillä matkoilla luen nykyisin e-kirjoja, joko puhelimesta tai tabletista. Olen viehättynyt siitä, että käsilaukussani kulkee kokonainen kirjasto.

Vuoden 2016 Virolaisen kirjallisuuden nimikkoviikon kirjailijavieraat ovat **Tiit Aleksejev, Rein Raud, Asko Künnap, Meelis Friedenthal, Kristiina Kass, Reet Piiri** ja kääntäjä **Hannu Oittinen**. Tartu rohkeasti kirjaan ja tutustu tämän vuoden lukuvinkeihin. Kuulen vuosittain jäseniltämme useita tarinoita siitä, miten he ovat jääneet Viroon, sen kieleen ja kulttuuriin koukkuun. Nyt on sinun tarinasi aika – kokeile rohkeasti, koukuttaako.

Jaana Vasama

Tuglas-seuran toiminnanjohtaja

Quo vadis, Viron kirjallisuus?

KERTI TERGEM

VIRON KIRJALLISUUDEN TIEDOTUSKESKUS

Miten virolaisella kirjallisuudella menee maailmalla? Joka vuosi paremmin. Kirjallisuutemme aarreaitta oli pitkään lukittuna, sitä suojasivat metsäkansan käsittämättömän kielen lukko ja salpa. Mutta mitä enemmän kirjallisuuttamme käännetään, sitä kiinnostavampi maailmankuva täältä avautuu. Ja jos joskus käy niin, että kaikkien liittymisten ja yhdistymisten kiehuessa kattilassa kieleemme katoaa, jäävät toivottavasti muille kielille käännetyt kirjoitukset elämään. Viro on monille vielä koskematon reuna-alue, josta löytyy yhtä ja toista jännittävää, myös kirjallisuuden saralla. Maaginen realismi kirjallisuuden käsitteenä on täällä täysin arkipäiväistä, tästä todisteena esimerkiksi **Andrus Kivirähkin** tai **Mehis Heinsaar**

Kerti Tergem

tuotanto. **Valdur Mikita** kirjoittaa viime vuonna ilmestyneessä kirjassa *Lindvistika*: ”Viro on tavallaan lajien, yhteisöjen ja muinaistarinoiden pääteasema, maailmalla yhä harvinaisemmiksi muuttuvien ajatustapojen pakopaikka. Meillä on tarpeeksi aineistoa melkoisen myyтин muovaamiseksi. -- Tämä on tavallaan myös kansan pääteasema – täältä ei vain pääse enää yhtään pidemmälle.”

Urhoollinen pyrkimys yrittää silti eteenpäin tarkoittaa johdonmukaista työtä sen hyväksi, että virolainen kirjallisuus, vironkielinen kirjoitus ja ajatusmaailma löytäisivät paikkansa ja vastakaikua myös muilla kielillä ja muissa kulttuureissa. Pohjoismaat, Suomi mukaan lukien, päättivät jo 1970-luvun lopussa, että kirjallisuuden levittäminen maailmalle vaatii tukirakenteita ja -rahoitusta. Niinpä Suomeen perustettiin FILI ja Norjaan NORLA, joiden tehtäväksi annettiin maan kirjallisuuden edistäminen ulkomailla, käännös- ja

julkaisumahdollisuuksien löytäminen ja kääntämisen rahallinen tukeminen. Tällainen systemaattinen työ tuotti tulosta, ja vuosituhannen vaihteessa myös muut pienet kielialueet ottivat Pohjoismaista mallia ja loivat omat vastaavat rahastonsa ja tiedotuskeskuksensa. Niin myös Viro, jossa kirjailijaliitto ja kustantajien liitto perustivat vuonna 2001 Viron kirjallisuuden tiedotuskeskuksen (ELIC). Virossa käännettävän kirjallisuuden rahoitusta varten Virossa on kuitenkin olemassa erikseen Viron kulttuurirahaston Traducta-rahasto. Tilastot kertovat, ettei kirjallisuus noin vain itsestään ylitä valtioiden rajoja, vaan sen eteen tulee tehdä tavoitteellista työtä. Ennen vuotta 2000 virolaista kaunokirjallisuutta käännettiin keskimäärin kymmenisen nimikettä vuodessa, mutta viime vuosina käännöksiä on ilmestynyt vuosittain yli 60. Lisäksi sekä käännosten että kohdekielten määrä kasvaa vuosi vuodelta. Kielten määrä, joille virolaista kirjallisuutta on käännetty, on ELICin 15 toimintavuoden aikana kaksinkertaistunut.

Suoraan virosta kääntäviä ammattilaisia ei tietenkään ole kaikissa kielissä, ja niissä tapauksissa käänнос tehdään jonkin toisen kielen, yleensä englannin, saksan tai ranskan, kautta. Vähäinen käännosten määrä virosta espanjaan johtui vuosia siitä, ettei kääntäjiä vain ollut. Eikö olekin hieman yllättävää niin-kin suuren kielen kohdalla? Toisaalta myös virosta latviaan kääntäviä on vähän, mutta he ovat erittäin tehokkaita ja korkeatasoisia kääntäjiä. Viron ja Latvian yhteisestä sopimuksesta on kaunokirjallisen käännostoiminnan innoitukseksi luotu joka toinen vuosi myönnettävä käännoispalkinto. Ehkä Viron ja Suomen kannattaisi tehdä perässä?

Kääntäjät ovat aarteemme, sillä ilman heitä kirjallisuus ei leviäisi. Jonkin pienen suomalais-ugrilaisen kielen opiskelu voikin tuntua kummalliselta harastukselta. Virossa käyneet kielistä kiinnostuneet ihmiset rakastuvat suurimaksi osaksi tšekäläiseen luontoon ja hiljaisuuteen, jota muualla maailmassa on yhä vähemmän. ELIC panostaa uusien kääntäjien löytämiseen ja jo olemassa olevien koulutukseen. Tiedotuskeskus järjestää säännöllisesti sekä kieli- että kirjailijalähtöisiä kääntäjäseminaareja ja suurempia tapaamisia kaikille listoillaan oleville kääntäjille, jotta he tietäisivät, mitä virolaisessa kirjallisuudessa ja viro- kieleessä tapahtuu. Kääntäjät saavat kuukausittain sähköpostilla valikoiman eri lehdistä ilmestyneitä kirja-arvosteluja, ja tarpeen mukaan ilmestyy myös ELICin oma uutiskirje. Vuodesta 2014 ELIC on myös tarjonnut kääntäjille mahdollisuuden viettää kuukausi Tallinnassa. Kääntäjäresidenssissä on vuoden aikana viipynyt kahdeksan kääntäjää. Kääntäjät ovat niitä todellisia kulttuurilähettiläitä, jotka esittelevät Viron kirjallisuutta kustantajille ja yleisölle kaikista omistautuneimmin ja suurimmalla rakkaudella ja innolla.

Suomessa meitä on onnistanut erityisesti, sillä hyviä kääntäjiä on paljon. On jopa syntynyt tervettä kilpailua: se kääntäjä, joka pystyy vakuuttamaan kustantamon lempiteoksellaan, saa yleensä sen käännettäväkseen. Tämä pätee erityisesti uudemman kirjallisuuden suhteen. Suomen ja Viron välillä vallitsee jo yhteisen historiamme vuoksi molemminpuolinen kunnioitus. Uskallan sanoa, että ainakin vanhemman sukupolven kääntäjät lahden molemmin puolin kääntävät naapurimaan kirjallisuutta silkasta kutsumuksesta. **Jaan Krossin** ja **Anton Hansen Tammsaaren** tuotanto on käännetty suomeksi lähes kokonaan. Viimeisen viiden vuoden aikana eniten on käännetty **Heiki Vilepin** lastenkirjoja ja **Indrek Harglan** Apteekkari Melchior -sarjaa. Harglan suosioon vaikuttaa

varmasti myös se, että yksi hänen historiallisten romaaneidensa päähenkilöistä on keskiaikainen Tallinna. Suomesta on helppo käydä omin silmin katso-massa kaikkia niitä salaperäisiä paikkoja, joita murhamysteereissä kuvataan. Virolainen historiallinen proosa on yleisestikin otettu Suomessa hyvin vastaan. Moniin muihin kieliin verrattuna suomeksi on käännetty myös paljon virolais-ta runoutta. Meritie ei erota, se yhdistää. Virolaiset runoilijat käyvät alinomaa Suomessa esiintymässä: Martin markkinoilla, Helsingin ja Turun kirjamessuil-la ja useissa runotapahtumissa. Suomen silta kantaa oikein hyvin.

Viro oli Helsingin kirjamessujen teemamaa vuonna 2011. Tuolloin Viroa esi-teltiin hienon osaston ja mittavan ohjelman avulla. Pidämme lippua korkealla edelleenkin, ja virolaiset kirjailijat ovat niin Helsingin kuin Turun kirjames-suille aina hyvin tervetulleita. Teemamaavuotena julkaistaan yleensä tavallis-ta enemmän käännöksiä. Niin myös vuonna 2011, jolloin Suomessa ilmestyi 20 virolaista alkuperäisteosta. On hienoa huomata, etteivät suomalaiset kustanta-mot ole senkään jälkeen kääntäneet meille selkäänsä, vaan virolaisen kirjalli-suuden ilmestyminen Suomessa jatkuu täydellä höyryllä. Ruotsi sitä vastoin piti pitkähkön tauon Viron oltua Göteborgin kirjamessujen teemamaa vuonna 2007. Tuolloin ruotsiksi ilmestyi 18 virolaista teosta, vuodesta 2008 lähtien niitä on ilmestynyt yhteensä neljä.

Kahden viimeisen vuoden tilastot näyttävät, että eniten virosta käännetään venäjäksi. Suomi on kolmannella sijalla. Suurin yllättäjä on 19 nimikkeellä toi-seksi sijoittunut englantia. Kun ottaa huomioon, että englanninkielisessä maail-massa käännöskirjallisuuden osuus on 3 % ja maailmanlaajuisesti englanniksi käännettävien teosten määrä on viime vuosiin verrattuna vähentynyt, on näin suuren määrän ilmestyminen englanniksi hieno saavutus. Se onkin järjestel-mällisen työn ja pitkäaikaisten hyvin suhteiden tulosta. Englanti kohdekielenä on Viron kirjallisuudelle hyvin tärkeä, sillä se on portti maailmalle – ennen kir-jan ottamista käännettäväksi kustantaja haluaa usein lukea sen, englanniksi se on mahdollista, viroksi useimmiten ei.

Virolaista kirjallisuutta on käännetty englanniksi myös neuvostoaikaan, muttei tietenkään ulkomailla, vaan Virossa. Kääntäjät olivat tuolloin enim-mäkseen virolaisia eikä kohdekieltä äidinkielenään puhuvia. Se tarkoitti, että käännökset myös julkaistiin Virossa, mikä käytännössä esti niiden leviämisen maailmalla. Myös venäjäksi käännettiin paljon, ja venäjän kautta muille nk. veljeskansojen kielille. Viron käännetyimpien kirjailijoiden joukosta löytyykin esimerkiksi **Enn Vetemaa** ja **Teet Kallas**, joista länsimaalaiset eivät tiedä juuri mitään. Ennen toista maailmansotaa ja neuvostovalloitusta käännettiin lähes kaikki lukemisen arvoinen saksaksi. Nyt suurimmat kohdekielet ovat vaihtu-neet, ja englannin lisäksi käännetään paljon myös ranskaksi. Saksan ja Ruotsin markkinat taas ovat virolaisen kirjallisuuden suhteen kovin välinpitämättömiä. Ehkä kiinnostuksen puute juontuu historiasta ja entisiä vasalleja katsotaan yhä alaspäin.

Eri maissa on toki erilaisia makuja myös kirjallisuuden suhteen, mutta rat-kaisevampaa on silti kulloisenkin kustantajan ja kustannustoimittajien mieli-pide. Kustantajan tulee itse arvioida riskit ja pohtia, mikä voisi menestyä hä-nen kotimaassaan. Kirjan menestystä ei ole kovinkaan helppo ennustaa, jos kyseessä ei satu olemaan kansainvälinen bestseller. Tällä hetkellä maailmalla menee yllättävän hyvin Tammsaarella, Harglalla ja Kivirähkillä. Jaan Kross on ajaton klassikko, mutta kiinnostusta on herättänyt myös Euroopan unionin kirjallisuuspalkinnon saanut **Meelis Friedenthalin** *Mesilased* ("Mehiläiset", katkelma romaanista s. 17). Myös neuvostomenneisyysytemme kiinnostaa ulko-

puolella eläneitä, halusimme tai emme. Hyviä esimerkkejä ovat **Rein Raudin** *Täiusliku lause surm* (suom. Täydellisen lauseen kuolema, ilmestyy suomeksi keväällä 2016), **Andrei Hvostovin** *Sillamäe passioon* (suom. Sillamäen kärsimysnäytelmä, Moreeni 2013), **Viivi Luikin** *Seitsmes rahukevad* (suom. Seitsemäs rauhan kevät, Tammi 1986). Viime vuosien käännetyin kirjailija on kuitenkin lastenkirjailija **Piret Raud**, jota ei ole vielä julkaistu suomeksi.

Huomattavin esimerkki markkinoiden vastahakoisuudesta on Andrus Kivirähkin *Mees, kes teadis ussisõnu* ("Mies, joka osasi käärmeen sanat"), joka menestyi valtavan hyvin Ranskassa ja sai osakseen paljon kiinnostusta monissa maissa – paitsi Suomessa. Otava julkaisi vuonna 2002 Kivirähkin *Riihiukon* (*Rehepapp*), mutta myyntiluvut ja lukijapalaute osoittivat, etteivät suomalaiset ymmärtäneet Kivirähkin huumoria. Viron etelänaapurit latvialaiset sen sijaan nauroivat katketakseen ja ottivatkin tšekkien jälkeen ensimmäisinä käännettäväksi Kivirähkin seuraavan teoksen *Ussisõnad*. Nyt se on ilmestynyt kahdeksalla kielellä – tšekiksi, latviaksi, ranskaksi, tanskaksi, hollanniksi, venäjäksi, englanniksi ja unkariksi. Eräs iso amerikkalainen kustantamo julkaisi kirjan englanniksi, ja keväällä se ilmestyy myös Iso-Britannian markkinoille. Alustavia sopimuksia on tehty vielä seitsemän eri kustantamon kanssa. Ehkä suomalaisetkin pääsevät yli verkkaisuudestaan ja ottavat riskin?

Virossa kirjoitetaan myös erittäin tasokasta venäjänkielistä kirjallisuutta. Kivirähkin Ranskassa kuuluisuuteen nostanut ja parissa vuodessa 30 000 kappaletta *Ussisõnad*-kirjaa myynyt kustantamo on ottanut julkaistavakseen vironvenäläisen **Andrei Ivanovin** teokset. Nähtäväksi jää, onko ranskalaisen kustantajan vaisto tälläkin kertaa erehtymätön ja into kirjailijan tunnetuksi tekemiseen tarttuvaa.

Unohdettujen klassikoiden etsiminen ja kääntäminen on viime vuosina kasvattanut suosiotaan maailmalla, mikä osoittaa, että hyvä kirjallisuus ei ole välttämättä uusinta ja tuoreinta. Virolaisten klassikoiden joukko ei kuitenkaan ole kovin suuri, vaikka kansan sivistystaso ja lukutaito ovat aina olleet korkeita. Vaikka käännös vanhenee, alkuperäisteos ei, ja siksi viime vuosisadan alussa käännettyjä teoksia kannattaa kääntää uudelleen. Hyvä esimerkki uudelleen löydetystä teoksista on Viron kansalliseepos *Kalevipoeg*, joka ilmestyi espanjaksi vuonna 2015. Kyseessä ei tosin ole käännös alkuperäisestä runoeepoksesta, vaan englanninkielisestä proosamuokelmasta, joka sekin on jo vuodelta 1895. Viimeisin runokäännös *Kalevipoegista* ilmestyi vuonna 2012 Intiassa hindin kielellä. Sekä espanjalainen että intialainen kääntäjä ovat loistavia Kalevala-asiantuntijoita, mikä innosti heitä myös *Kalevipoegin* kääntämiseen. Monimutkainen runolaulu ehkä nujersi espanjalaisen, mutta intialainen **Vishnu Khare** ei sitä pelännyt, sillä epiikka ja sen suullinen esittäminen on Intiassa vielä elävää perintöä. Vertaillaan kahden pohjoisen kansan eepoksia hän kutsui virolaisten kansanperinnettä väkivaltaisemmaksi, mutta myös jännittävämmäksi kuin suomalaisten.

Yhteenvetona voi sanoa, että kiinnostus Viron kirjallisuutta kohtaan on maailmalla tällä hetkellä suurempaa kuin koskaan aikaisemmin. Olemme saaneet ovet auki englanninkieliseen maailmaan ja toivomme, että se kuljettaa Viron kirjallisuutta myös muualle. Valdur Mikita kirjoittaa: "Mikään kulttuuri ei ole itsessään iso, vaan se pitää ajatella isoksi – tämä on näkemys, josta ei tulisi koskaan luopua. Myytit ovat lopulta kulttuurin selkäranka."

Tiit Aleksejev

Kuva: Toomas Dettendon

Tiit Aleksejev

Olen kirjoittanut kolme romaania, kolme näytelmää sekä kaksi elokuvakäsikirjoitusta. Kaikki muut paitsi ensimmäinen romaanini kertovat historiallisista tapahtumista. Tuon romaanin tapahtumat sijoittuvat 2000-luvun alun Pariisiin ja 1980-luvun Afganistaniin. Viimeisin on tietenkin jo muuttumassa historiaksi sekin. Ehkä ei olekaan väliä, millaisia tekstejä kirjoitamme, kaikki perustuvat lopulta kolmeen tai neljään tarinaan, joita koko ajan kerromme. Joskus tuntuu, että ne perustuvat joihinkin keskeytyneisiin tarinoihin. Tarinoihin, jotka ovat löytäneet meidät.

Jotta voisi kirjoittaa, pitää lukea. Sanataituruus tulee muiden kirjoittamien sanojen ja muiden äänien kautta. Lopulta ne johtavat omaan ääneen, ja siten on mahdollista pääs-

tä tilanteeseen, jossa omalla tyylillä, omalla tunnistettavalla äänellä voi sanoa mahdollisimman vähän. Jäljelle jää ehdoton minimi, ennemminkin jano kuin tylsyys, kuten **Pascal Quignard** toteaa. Virolaisessa kirjallisuudessa tuon taidon hallitsee hyvin **Jaan Kruusvall**, joka on erilaisten taukojen ja hiljaisuuksien mestari. Lopulta hänen tekstinsä ovatkin yksittäisiä sanoja ja lauseita. Silti kaikki on selkeää ja ymmärrettävää. Näyttelijät nauttivat Kruusvallin teksteistä. He nauttivat hänen sanomatta jättämisistään.

Kruusvall oli rauhallinen mies. Hyvä kirjailija onkin ennen kaikkea nöyrä. Kirjailijan ääni voi toki olla räväkkä kuten **Célinella**, mutta oikeastaan hänkin oli nöyrä. Kirjailijan tulee osata kuunnella. Tämä ei tarkoita ainoastaan ihmisten kuuntelemista. Joskus jonkin paikan tarinan ymmärtää hyvin hienovaraisesti. Vaikkapa sävyn tai soinnin kautta. Historiallisessa romaanissa tämä on erityisen tärkeää.

Uku Masing kirjoittaa tammikuussa 1969 **Karl Ristikivelle** lähettämässään kirjeessä seuraavasti: "Anteeksi ilmaukseni, mutta Viimne linn-romaanissa on pirun hienosti kaksi huippukohtaa (enhän pidä ollenkaan niistä, joissa kaikki voi-
ma käytetään jo alussa) ja kuvaus Akkon valloittamisesta on erinomainen. (Kuin olisit ollut siellä ja nähnyt kaiken.) Põlev lipp-romaanissakin on taistelu, mutta Imede

saar -kirjan alussa rutto. Sinulla on juuri sitä näkemystä, joka näyttäytyy taiteilijalle vain hetkeksi. Kaikki pienimmätkin yksityiskohdat näkyvät, ja myöhemmin hän tavallaan muistelee ja kopioi näkyä.”

Aikakauden yksityiskohtien näkeminen ja myöhempi muistelu ja kopiointi näyttäytyvät ensin jonain metafyysisenä, mutta eivät kuitenkaan ole sitä. Ehkä kyseessä on mielikuviutus, joka jostain syystä herää. Ehkä se onkin jossain käymistä, tarkemmin sanottuna kirjoittamiseen tarvittavaa perille pääsemistä sanan varsinaisessa merkityksessä. Uskon, että kaikki kirjoittaminen, joka todella ansaitsee tulla kutsutuksi kirjoittamiseksi, on jonkin muistiin merkitsemistä. Aikaisemmin kuullun äänen tallentamista. Jotkin äänet koskettavat meitä syvästi, jotkin jättävät välinpitämättömäksi.

Tiit Aleksejev suosittelee

Jaan Kruusvall
ÕHTUVALGUS. ÜHE-JA KAHEKÕNED.
Eesti Keele Sihtasutus 2005

Jaan Kruusvall
OLEN ÖÖSSE EKSIND KARJUS
Eesti Keele Sihtasutus 2001

Karl Ristikivi
VIIMNE LINN
Eesti Kirjanike Kooperatiiv 1962

Karl Ristikivi
ROOMA PÄEVIK
Eesti Kirjanike Kooperatiiv 1976

Väkevä kaupunki

katkelma

TIIT ALEKSEJEV

SUOMENNOS HANNU OITTINEN

"Allah-hoo Akba-ar...

Subhaan Allaah wal-hamduu...

Lillaah wa laa ilaaha ill-Allaah-h wa Allaah-hoo akbaar...

Wa laa hawla wa la quwwata illa Billaah..."

Pakanoiden aamurukous taukoaa hetkeksi ja pominan sijaan korviimme kantautuu vaisu valitus.

Kuoleman laakso, ajattelen kun tutkin ympäristöäni.

Ja sinun kukkuloillasi ja laaksoissasi ja rotkoissasi kaikkialla miekalla surmattuja.

Vaikka pyhä kirja ei päde täällä. Valtaosaan kuolleista on osunut nuoli. Ja jokin muukin on pielessä, kuolleiden pitäisi olla lähempänä muuria...

Pakanat eivät ole käyneet noutamassa vainajiaan. Voi arvata, että he tekevät sen aamurukouksen jälkeen. Eli milloin hyvänsä...

"Allah-hoo Akba-ar...

Subhana rab-bi yal adheem...

Subhana rab-bi yal adheem...

Subhana rab-bi yal adheem...

On lähdettävä, takoo päässäni.

On lähdettävä...

Aurinko on itse helvetti.

Aurinko kaikessa voimassaan.

Olen kiskonut nuolen Léonin olkapäästä ja sitonut haavan.

Toiseen nuoleen en uskalla koskea. Haava pitää hoitaa leirissä. Andronikos tuntee varmasti jonkun kreikkalaisen parantajan. Kreikkalaiset pystyvät tekemään ihmeitä.

Ihmettä tarvittaisiin jo nyt. Sellaista joka nostaa meidät rotkosta ja toimittaa muurin toiselle puolen. Matkaa on kolmisenkymmentä jalkaa. Sitten vielä rinne kavuttavaksi.

Missä he mahtavat olla...? Miksi he eivät ole jo tulleet?
Angelo... Mecharim... Arnault olisi voinut lähettää jonkun...
Ajatukset ja aistimukset haihtuvat kuin harsopilvi, kuin aamukaste Syyriassa.
Vain hetki ja hän on historiaa. Kuolevainen ja hänen aikeensa.

Parin askeleen päässä välkähtää valo. Siristän silmiäni ja koetan käsittää, mistä se tulee. Kultainen rengas taivaalle kurottavassa ranteessa... kuolleen miehen viittaus...

Uusi välähdys. Aurinko pysyy paikallaan. Mutta käsi liikkuu.

"Saa'idni!" katkeileva ääni anoo.

Joku pakana on nääntymässä helteeseen ja janoon. Maassa lojuu nahkalekeri, jonka olen löytänyt erään kuolleen viereltä. Sen vesi on lämmintä ja seisontutta. Mutta se on kallisarvoista niinkin.

Hiekan tuskallinen kimallus. Kivuntunne suussa... verestävät ikenet. Jos sama jatkuu, niin hampaille on heitettävä hyvästit. Herra, anna minulle voimaa. Sinun nimessäsi olemme tuoneet tämän helvetin maan päälle.

Koetan rentouttaa lihakseni. Jalat ovat puutuneet. Kädet myös.

Miekka on pudonnut kädestä. Mutta nahkahihna, jolla miekka oli kiinnitetty ranteeseen, on kestänyt.

Jokin kestää aina. Nuora tai niitti tai vahvistus.

Ja lihakset alkavat toimia. Lihan ja veren armeija.

Taistelua varten valmiina.

"Ahtaaju almusa'ada..." pakana voihkii.

Ole hiljaa, ajattelen. Häiritset, en osaa koota itseäni.

Mutta haavoittunut ei jää vaiti. Mistä hän ammentaa voimaa?

Voiko pakanassakin olla Jumala...? Tuossa pojassa...?

Naurettavaa...

Pakanat olivat tulleet tappamaan meidät.

He olivat tappaneet Rainaldin, nuoren ritarin. Antiokian muureilla he olivat häntä kiduttaneet.

Tässä sodassa ei tunnettu armoa. Sitä ei annettu eikä anottu.

Nousen pystyyn ja kömmin haavoittuneen luo. Hän makaa kyljellään, käsi painettuna vatsalle, kädessä kultainen rannerengas.

Askeleita kuultuaan hän avaa silmänsä.

Hän on minua nuorempi.

Verestä paakkuuntunut tukka.

Tahriintunut pellavaviitta. Eikä ainuttakaan asetta. Ikään kuin hän ei olisi-kaan sotilas, vaan rotkoon tipahtanut talonpoika. Eksynyt paimen. Ja sittenkin hän on taistelija. Jokainen heistä on. Kuten jokainen meistäkin, vihoviimeistä kerjäläistä ja huoraa myöten. Vaikka noista Provencesta mukaan tuppautuneista kauppatavaroista on vain rippeet jäljellä.

Mahtaakohan saatanan joukoissa olla samanlaisia pyhiinvaeltajia, ajattelen silmäillessäni pakanaa. Menossa jonnekin erityisen ryvettyneeseen paikkaan.

Hän katsoo minua pelokkaasti. Luulee ehkä, että olen yksi demoneista. Lähettiläs kristittyjen helvetistä, palannut maan pinnalle. Naama veren ja tomun mustaama. Silmät punaiset savusta.

Tutkin hänen vammaansa. Vaikka mitään tutkittavaa ei ole. Sormien lomas-
ta pursuava punertavanharmaa ketto puhuu puolestaan.

"Miksi et kuole?" kysyn.

Poika vastaa jotain käsittämätöntä.

Lasken käteni veitsenkahvalle. Älä mieti. Toimi.

Pakana tuijottaa minua. Sitten hän alkaa nyyhkiä ja yrittää ojentaa ran-
nerengasta minua kohti. Koru on valtava. Sillä saisi ostettua sotaratsun täysissä
varusteissa.

"Kuuntele", sanon. "Minulla on kaksi mahdollisuutta sulkea suusi. Joko ta-
pan sinut tai teen niin kuin pyydät. Tappaminen olisi helpompaa. Ja parempi
sinulle itsellesi. Et missään tapauksessa elä auringonlaskuun asti."

Haavoittunut on vaiti. Yhtä hyvin voisin puhua itselleni.

"Šaitaan", poika sanoo uupuneella äänellä. Hänen katseensa osuu veistä
pitävään käteeni. Sitten lekeriin. Vettä on tarpeeksi. Eikä kysymys olekaan
janosta. Vespereiin mennessä olemme joko palanneet omiemme joukkoon tai
kuolleet. Ne eivät ole pitkiä matkoja. Työnnän veitsen tuppeen ja nostan nahka-
lekkerin pojan huulille.

"Nyt riittää", sanon ja panen korkin kiinni.

Poika huokaa ja sulkee silmänsä.

Lasken hänen päänsä maata vasten.

Toverini on noussut istuvilleen, selkä vasten hiekasta pistävää kivenlohkaretta.
Hän on verenhukasta kalpea, mutta tajuissaan.

"Lähdetään", sanon.

"Mitä ne odottavat?"

"Kuka tietää", vastaan katsoessani kaipaavasti etelässä näkyvää muuria.

"Minä taidan tietää", Léon sanoo ja osoittaa selkäni taakse.

Käännyin ympäri. Rotkon vastakkaisella puolella seisovat pakanat. Ihmis-
muurina, odottamassa hyökkäyskäskyä.

Siinä kaikki, ajattelen. Tämä taistelu on ohi.

Hiekkakumpu saappaani vieressä sortuu ja paljastaa ylös ja alas liikkuvan
pistimen. Katson lumoutuneena valoon ryömivää skorpionia. Kuin se olisi Ju-
malan luomista täydellisin.

"Piiloudutaanko kuolleiden sekaan?"

"Ei", vastaan.

Skorpioni on hetken paikallaan. Sitten se nostaa takaruumistaan. Pistimen
myrkkysrauhanen kaartuu kuin jousi.

Pakanoiden riviin syntyy aukko. Siihen ratsastaa päällikön oloinen mies.
Tuhkanharmaalla hevosella.

Hän on liian etäällä, jotta kasvot näkyisivät. Mutta tunnistan hänet silti.

Keihäsmies, sama kuin Dorylaeumissa.

Nyt hän on palannut viemään työnsä loppuun.

Puristan kädet nyrkkiin.

Kevätsade...

"Arnault on jättänyt meidät kohtalon huomaan", Léon sanoo.

"Hänelle on joka mies kallis."

"Paitsi että toiset ovat muita halvempia."

"Minä olisin tehnyt samoin."

Léon virnistää. "Tulit suotta."

"Miten vain", vastaan. "Jaksatko nousta pystyyn?"

Keihäsmies kohottaa kätensä.

Ja siellä me seisomme. Léon nojaamassa olkapäähäni. Voi näyttää kurjalta, kun kaksi likaista ja resuista miestä seisoo kauhtuneella kentällä. Kuolleiden keskellä.

"Laske minut maahan", Léon mumisee.

Hänen ruumiinsa veltostuu. On yhä vaikeampi pidellä häntä. Pakanat seisovat liikkumatta kuin olisivat etäältä katsovia hourekuvia, jotka eivät aio sekaantua kuolevaisten asioihin.

Kaikki seisoo paikallaan: hiekka, ilma, taivas, kristallikäytävät. Vain hioituista kivenlohkareista heijastuvien säteiden kimallus.

Nostan Léonin selkääni ja aloitan taipaleen rotkon halki. En näe mutta tiedän, että kun olen poistunut, niin kaikki palaa ennalleen ja maailma virtaa taas kuten ennenkin.

Enkä vieläkään ymmärrä, mitä rotkossa tapahtui. Mikä oli unta, mikä totta ja ennen kaikkea: miksi pakanat eivät tappaneet meitä?

Odotin takaa tulevaa nuolisadetta koko ajan kantaessani Léonia omien pariin. Mutta sitä ei tullut.

Lysähdin vasta muurin juurella. Kun toverit olivat laskeutuneet alas.

Muistan kuvottavan olon, kun köyteen sidottuna nousin kohti taivasta.

Pyöriessäni hitaasti kuin hirtetty tuulessa.

Ja muistan pakanoiden paikalleen jähmettyneen rivistön.

Ikään kuin heillä ei olisi mitään tekemistä minun kanssani. Eikä minulla heidän kanssaan.

Kuin olisin jo rajan tuolla puolen.

Korkealla taivaalla, kimaltavan näköpiirin tuolla puolen.

Vaskimeri pääni yllä, ylhäinen Jerusalem.

Kaunein niistä.

Meelis Friedenthal

Kuva: Toomas Dettendorp

Meelis Friedenthal

Kaunokirjallinen työni on hyvin tiiviisti yhteydessä akateemiseen työhöni. Nuoraksi kaksi alaa tukevat toisiaan monessa suhteessa – se, mikä tieteellisessä tekstissä on vaikea ilmaista, on kaunokirjallisuudessa helpommin sanottavissa, ja toisinpäin.

Sattumalta pelloilta löytyneen kaiverretun kivikiekon tulee tieteellisessä artikkelissa olla päivätty, sijoitettu aikansa fyysiseen ja intellektuaaliseen kontekstiin. Spekuloida voi ainoastaan niillä rinnastuksilla, jotka löytyvät arkeologisista kokoelmista ja aikakauden teksteistä. Kaunokirjallisuudessa tuo kiekko voi kertoa monia muunlaisia asioita: sen luonne ja tausta syntyvät esineestä itsestään, sen kautta aukeaa kokonainen maailma. Olen kirjoittanut eniten juuri sellaisista asioista, jotka ovat jokapäiväisessä

tutkimustyössä pistäneet jollain tavalla silmään ja jääneet mieleen.

Kysymys siitä, mitä on historia ja miten me historiaa ymmärrämme, innosti minut kirjoittamaan ensimmäisen romaanini *Kuldne aeg* ("Kultainen aika"). Kirjoitin samaan aikaan väitöskirjani teoreettista osaa ja pohdin hyvin paljon sitä, miten ja millä tavalla historia yleensäkin muovautuu meidän nähtäväksemme ja miten hyvin tai huonosti osaamme tulkita olemassa olevia lähteitä. Väitöskirjani valmistuttua kiinnostuin kovasti keskiaikaisista näkemiseen liittyvistä teorioista. Kysymykset "mitä näkeminen yleensä on" ja "mitä tarkoitetaan sanomalla 'näin jotain'", tuntuivat niin tärkeiltä, että aloin kirjoittaa niistä seuraavaa kirjaani. Niin syntyi *Mesilased* ("Mehiläiset"). Kirjoittaa voi kuitenkin vain niistä asioista, jotka tuntee, ja tieto taas juontuu siitä, mitä elämässään tekee. Minä tutkin intellektuaalihistoriaa. Viime aikoina olen tutkinut varhaismodernia paperin historiaa, tekstien materiaalista puolta, sillä mikään tieto ei saavuta meitä erillään tiedon fyysisestä välittäjästä. Ajatuksia, joita kukaan ei ole sanonut ääneen tai jollain tapaa esittänyt, ei ole olemassa. Asiat, joiden avulla ajatuksia esitetään, voivat olla yhtä tärkeitä kuin se, mitä esitetään. Näistä aiheista kirjoitan seuraavaa romaaniani.

Mesilased

katkelma

MEELIS FRIEDENTHAL

SUOMENNOS KAISU LAHIKAINEN

TORSTAI-ILTAPÄIVÄ

He menivät huoneeseen, joka oli lähes sotilaallisen karu. Ensisilmäyksellä se muistutti lähinnä heinälatoa tai varastoa, ja vasta hetken päästä Laurentius tajusi astuneensa kievarista rakennettuun improvisoituun teatteriin. Eihän tällainen paikka tietysti mitenkään voinut kilpailla Bollhusetin tai Lontoon teattereiden kanssa, mutta pyrkimystä siihen oli selvästi olemassa. Keskeisellä paikalla huoneessa oli varsin taitavasti nikkaroitu nuottiteline ja jokunen tuoli soittajia varten. Esiintymislavan molemmin puolin oli sijoitettu kaksi suurta monihaaraista kynttilänjalkaa, joista levisi hunajankeltainen kullan-karvainen loiste. Talikynttilöiden värisevä ja hajahtava valo ulottui kuitenkin ainoastaan ensimmäisille riveille, taempaan erottuivat hämäristä vain kasvot tai valon heijastus jonkun korkeaksi kohennetusta peruukista. Laurentius asettui seisomaan takimmaiseen riviin melkein pilkkopimeään ja katsoi, miten kirjottuihin takkeihin pukeutuneet nuorukaiset tutkivat oveen naulattua käsin kirjoitettua ohjelmaa, mutta pysyttelivät hienoine takkeineen tiukasti matkan päässä seinästä. Hartian korkeudelta ylöspäin rakennus oli nimittäin puinen, hirsistä tehty, ja hirsien päälle oli naulattu lautoja, jotka iso savuttava takka oli mustuttanut ja noennut. Kattokin taisi olla jostain rikki, ja sadevesi pääsi kattotuoleja myöten valumaan kovaksi tallatulle ja heinien peittämälle multapermannolle, joka siksi oli monesta paikasta limaisen liukas. Kaikki joivat isoista kannuista vahvaa olutta. Siitä piti huolen kievarinisäntä, joka koetti miltei väkisin työntää tuoppeja opiskelijoiden käteen. Oli näytelmä tai ei, mutta elinkeino piti pitää mielessä. Laurentiuskin oli muiden mukana ottanut oluen ja lukenut ohjelmajulistetta ja koettanut arvailla, millainen esitys saattaisi olla. Hän ei tunnistanut ainuttakaan nimeä.

"Ovatkohan nämä paikallisia säveltäjiä?" hän kysyi vieressä seisovalta.

"Miten te tuollaista kyselette?"

"Aivan vieraita nimiä."

"Ihanko totta? Ettekö tunne yhtäkään?"

"Pitäisikö minun sitten?"

"No, en minä tiedä..."

Esiintyjät tulivat, melkein äänettä ja aivan kuin vähän ujostellen. He istuutuivat tuoleille seinän vierustalle, selät suorina kuin kuvapatsailla, kädet polvilla ja elottoman näköisinä suoraan eteensä tuijottaen. Laurentius tunnistoi Peterin, kun tämä astui esiin, nosti maljan esiintyjille ja paikalla oleville ja luki sitten pitkän latinankielisen runon. Laurentius aavisteli runon olevan omatekoinen: kielikuvat olivat aika kaavamaisia ja jäljittelivät tarkkaan koulussa opittuja malleja. Parin henkeväen sanaleikin ja hyvinkin puhdasmuotoisten säkeiden ansiosta kokonaisuudesta syntyi kuitenkin miellyttävä ja sivistynyt vaikutelma. Hän nauroi toisten mukana ja vilkutti hyväksyvästi nenäliinallaan. Peter nyökytti kiitollisena yleisölle ja esitteli lyhyesti esityksen sisällön. Oli kyse allegoriasta: Orfeus on menettänyt rakastettunsa manalaan ja palaa yksinäisenä ja masentuneena elävien joukkoon. Ryhtyessään seuraamaan taiteiden ja tieteen jumalaa Apolloa Orfeus vihastuttaa bakkantit, jotka repivät hänen ruumiinsa kappaleiksi. Muusat saapuvat ja keräävät hänen jäsenensä ja hautaavat runoilijan tämän rakastamaan Leibethraan. Kuolleen Orfeus kohtaa taas puolisonsa Eurydiken. Kaikkien oli varmaan tarkoitus ymmärtää esityksen merkitsevän, että äskettäin käyty sota oli sulkenut akatemian mutta nyt se on jälleen avattu ja kaiken lisäksi se on muusien asuinpaikka. Tosin allegoriassa saattoi olla kyse siitäkin, että akatemia haluttaisiin siirtää Pärnuun tilanteen hankaloiduttua Tartossa. Sotilaiden kanssa oli jatkuvia kahnauksia.

Laurentius hymyili vinosti ajatukselle verrata majesteetin sotilaita riehuviin bakkantteihin. Vertausta ei voinut pitää erityisen patrioottisena, mutta valitettavasti se toimi usein liiankin hyvin.

Keskustelu vaimeni salissa, katseet kääntyivät esiintyjiin. Kuuluttajan viittauksesta eräs heistä nousi, käveli varmoin mutta hiukan kankein askelin keskelle näyttämöä, vilkaisi nuottipapereita, kohotti luutun rinnalleen ja alkoi soittaa. Laurentius oli varma, ettei ollut kuullut koskaan tuota sävelmää – se oli vanhanaikainen mutta jotenkin karmivasti mieleen jäävä. Hän ei tuntenut musiikkia erityisen hyvin, mutta kappale oli ehkä saanut vaikutteita Dowlandilta. Siinä oli jotain samaa kuin teoksessa *Lachrimae pavane*, samanlainen melankolia, Orfeuksen suru. Kaikki kuuntelivat tarkkaavaisesti, suorastaan myötätuntoisina. Kappale kesti ja kesti, musiikki vaimeni hänen korvissaan koko ajan hiljaisemmaksi ja haju vahvistui sieraimissa. Oluen karvaus ei ollut pystynyt kokonaan huuhtomaan pois kalan aikaansaamaa ellotusta, ja hänestä tuntui aivan kuin musiikki viekoittelisi kieleen takertuneesta mädästä kalasta iljettävää niljaa hänen nenäänsä ja päähänsä. Verenhukka alkoi huimata. Ei tainnutkaan olla hyvä ajatus iskeä suonta.

”Hyödyttöntä”, hän kuiskasi itsekseen.

Salia valaisevat kynttilät alkoivat työntää yhä enemmän nokea ja tummaa savua, matalakattoisessa huoneessa alkoi olla vaikea hengittää, jokin raapi kurkussa. Laurentius tukahdutti vaivoin alkavan yskänpuuskan, manasi itseään ja mekanistista filosofiaa. Sen neuvoista ei näyttänyt olleen mitään hyötyä. Oli keskityttävä.

Musiikkikappaleen jälkeen kaksi opiskelijaa niisti kynttilänsydämiä pitkällä saksilla, mutta siitä huolimatta ne vain savuttivat. Kynttilät taisivat olla halvimpia mahdollisia. Soittajat poistuivat näyttämöltä, ja katsojien eteen tuli kolme nuorukaista, joista yksi alkoi reippaasti laulaa ja kaksi muuta esittivät tanssia symmetrisin liikkein. Pyrkimyksenä oli selvästi luoda oopperamainen kohtaus samassa hengessä kuin ne esitykset, joita Molière ja Lully olivat järjestäneet Ranskassa. Mittakaava oli toki monta kertaa pienempi,

mutta oli pakko myöntää nykyaikaisen teatterin ehtineen tänne ripeästi. Se oli Laurentiukselle yllätys. Jos joku oli sattunut muualla puhumaan Tartosta, oli aina tähdennetty, että kaupunki oli kaukana Ruotsin takamailla, ihmiset olivat siellä sivistymättömiä ja pahansuopia ja heidän kieltään oli mahdoton ymmärtää. Akatemiakin oli aivan samanlainen.

"Kuin luotu piilopaikaksi minunkaltaiselleni", Laurentius oli tuolloin ajatellut.

Kun hän vielä sai Ruotsin valtion stipendin opiskeluun Tarton yliopistossa, päätös oli tehty. Juuri tuolla hän voisi rauhassa odotella skandaalien unohtumista ja sitten palata Leideniin...

Mutta nyt... Professori Dimberg lukee Newtonia ja Boylea, opiskelijat esittävät oopperaa. Musiikki taisi sekin olla paikallisten tai ainakin naapurimaiden säveltäjien tekemää, mutta se ei hävinnyt laisinkaan englantilaiselle musiikille. Hän koetti syventyä esitykseen kokonaisuudessaan.

Tanssivat opiskelijat näyttivät kuitenkin hallitsevan taiteenlajinsa huomattavasti heikommin kuin muusikot. Välkkyvien kynttilöiden valaisemassa salissa juhlallisesti hypähtelevät nuorukaiset vaikuttivat koomisilta ja kevytmielisiltä. Mieleen juolahti, että nuo tanssivat nuoret miehet esittävät Orfeuksen miespuolisia rakastajia, joiden kanssa hän huvitteli, kun oli menettänyt Eurydiken manalaan katsottuaan taaksepäin ja surmattuaan katsellaan todellisen henkisen rakkautensa. Ja sen jälkeen hän oli antautunut lihalliselle rakkaudelle. Ei... Laurentius pudisti itsekseen päätään. Moinen ratkaisu olisi ollut aivan liian rohkea eikä millään muotoa sopusoinnussa luterilaisen hengen kanssa, jonka tuli vallita kaikissa Ruotsin yliopistoissa.

Todennäköisesti heidän oli tarkoitus esittää vain ystäviä ja tovereita, jotka koettivat lohduttaa Orfeusta Eurydiken menetyksen jälkeen. Epäilemättä tilanteen voisi silti tulkita toisinkin. Niin Englannin kuin Ranskan hovissa oli homoseksuaalisuus tullut melkein pä muotiin, ja Laurentius oli varma, että oopperan lisäksi muutkin vaikutteet saapuisivat tänne yhtä lailla. Oikeastaan kyseessä oli taas todiste siitä, että paikka ei ole laisinkaan niin nurkkakuntainen kuin hän oli ajatellut. Monin paikoinhan teatteri oli protestanttisissa yliopistoissa kokonaan kielletty.

Hän nousi varpailleen ja katseli ympärilleen salissa. Kaikki muut nuorukaiset seisoivat katsellen näytelmää arvostaen. Juuri kukaan ei jutellut eikä touhunnut muuta, vain aivan huoneen takaosassa istui tuoleillaan pari opiskelijaa pelaamassa noppaa. Mutta sekin tapahtui hiljaa ja hallitusti.

Laurentius siemaisi olutta. Hän oli tosissaan kiinnostunut.

Esiintyjät vaihtuivat, osa yleisöstä taputti, toiset heiluttivat kiittäen nenäliinojaan, ja keskustelu vilkastui.

Laurentiuksen oli pakko tunnustaa, että tämän esityksen tekemiseksi ja esittämiseksi oli nähty paljon vaivaa. Täällä oli hiukan samanlaista henkeä kuin Englannin teattereissa, joissa pilkattiin Apollon ja Hyakinthoksen sekä kuningas Vilhelm Oranialaisen ja Arnold van Keppelin hieman kyseenalaista suhdetta, muttei suinkaan pahantahtoisesti eikä moralistisesti vaan iloisesti ja vapaasti.

Hän hymyili ja taputti toisten mukana, vaikka hänen ruumistaan vaivasi kuume ja pitkään kestänyt syömättömyys sai epävarmuuden ja kiihtymyksen kiertämään rinnassa. Käsivartta särki siitä, mistä veri oli vuotanut. Sitä ei kannattanut ajatella. Olut oli hyvää ja seurueen iloinen mieliala tarttui. Teatteri on parhaita keinoja hoitaa melankoliaa. Hän oli käynyt teattereissa niin

Saksassa, Hollannissa kuin Ruotsissakin ja nähnyt monia paljon huonompia-kin esityksiä.

"Bis! Bis!" hän liittyi yleiseen kuoroon, kun ensimmäinen näytös päättyi.

Peter nousi yleisen metelin saattamana tuolilleen seisomaan, hihkumien koveni.

"Vielä on aikaista uusia mitään, sillä esitys ei ole päättynyt. Sankarimme on masentunut ja yksinäinen, hän on täynnä kaipausta. Mutta ihmisen ei ole hyvä olla yksin, siitä seuraa vain hätää ja kurjuutta. Tämä on alku, tämä on perusta, tästä siirrymme eteenpäin."

Peter heilautti kättään pyytäen hiljaisuutta ja luki sitten huolellisesti skandeeraten heksametrimitaisen kreikankielisen runon. Siitä saattoi ymmärtää, että jatko oli mainadien käsissä, joiden kauhistuttavana tehtävänä oli repiä irti laulajaparan pää. Muusikot alkoivat taas soittaa, mutta nyt voimallisemmin: luutun lisäksi kuului huilunsoittoa ja jopa säkkipillin ääntä. Tuo matala ja villisti mörisevä ääni sopi oikein hyvin tulossa olevan tihutyön raivoon ja huumaan.

Laurentius kumartui eteenpäin, kun pitkiin liehuviin hameisiin ja valkeisiin lakanoihin kääriytyneet hahmot syöksähtivät näyttämölle. Ne olivat nuorempia opiskelijoita: jännittyneet lapsenkasvot, mustiksi maalatut posket ja vanhat porroiset peruukit päässä. Paljain jaloin he talloivat multalattiaa peittäviä heiniä ja parveilivat pyörien ja kiljhdellen Orfeuksen ympärillä, päässään pajunoksista kierrettyt seppelet. Tässä ilmastossa ne tosiaankin olivat lähimpiä oliiviseppelten vastineita.

"Tule, tule, tule meidän luoksemme", he lauloivat. "Hylkää kylmä ja ankara Apollo ja käänny jälleen Dionysoksen puoleen. Vain hänen tykönään löydät hurmion ja onnen."

Laurentius katsoi heitä, ja häntä puistatti. Nuorukaiset näyttivät tutuilta, aivan kuin hän olisi nähnyt heidät aiemmin jossain. Jäykät liikkeet, yllä ryy-syjä. Heidän oli tarkoitus esittää hurjistuneita kreikkalaisia naisia, mutta he näyttivät pikemminkin nälkiintyneiltä maalaistytöiltä tai noidilta. Hiukset levällään ja hurjat ilmeet, kuten rooliin kuului.

"Näyttävät ihan maankiertäjiltä", hän huomautti kääntyen vieressä seisovan puoleen.

"Niin tosiaan", tämä mutisi vastaan. "Mutta nämä ovat vasta bakkanteja, ette ole vielä nähnyt muusia. Ne ovat varmasti huomattavasti tyylikkäämpiä."

Laurentius nyökkäsi. Hän tiesi muusien vievän Orfeuksen irti revityt jäsenet Leibethraan, ja sitten alkaa kuulua satakielten laulua, mikä lienee viitatus Emajokeen ja sen kuuluisiin satakieliin.

"Nuo mainadit ovat aina vähän hirvittäneet minua", hän vastasi virnistäen.

"Tuollaiset maankiertäjät", toinen osoitti kysyvästi näyttämöllä loikkivien nuorukaisten suuntaan ja näytteli kauhistunutta. "Älkää nyt sentään."

"Eivät nyt suorastaan nuo. Vaan ylimalkaan."

"Täällä on noita rääsyläisiä ja maankiertäjiä aivan yli oman tarpeen. Nytkin koko esikaupunki on niitä täynnä, ja porteilla on vahvistetut vartiot, jotteivät ne pääsisi hortoilemaan kaupunkiin. Silti ne vain pääsevät, eikä tässä enää tiedetä, mitä niille pitäisi tehdä. Käsittääkseni Peter ei onnistunut suostuttelemaan bakkanttien rooliin yhtään naista. Silloin olisi sentään ollut vähän mallikkaampaa."

Laurentius nyökkäsi myöntävästi ja jäi ajatuksissaan tuijottamaan hyppelehtiviä rääsyläisiä, kuumeen ja oluen juovuttamana. Hän kuvitteli, miten he

tanssivat kömpelösti, toisessa kädessä häkki ja siinä kuollut papukaija. Kumartavat ja laulavat, toisessa kädessä pitkät notkeat pajunoksat.

Laurentius hieroi otsaansa ja ohimoitaan. Mainadit. Nyt ne kiertelivät Orfeuksen ympärillä ja alkoivat repiä häntä kappaleiksi, niin kuin sudet raatelevat hirven. Kaikki kömpelyys ja naurettavuus oli äkkiä poissa. Rääsyläiset kerääntyivät joukoksi, ja sitten äkkiä heidän käsissään oli jostain paikalle tuotu vanha miekkailunukke, jonka harsitun pään he repivät irti.

”Hoo!” yleisö karjui innoissaan mainadien kanssa.

Rääsyläiset kohottivat pään ilmaan. Ruskea kiharainen peruukki, joka esitti Orfeuksen hiuksia, vaikutti hämärässä huoneessa pelottavan aidolta ja synkältä. Laurentius muisti teloitukset, jotka hän oli nähnyt. Silloinkin pyöveli nosti lopuksi pään ilmaan, jotta kaikki näkisivät tuon vihatun ja halveksitun ihmisen kasvot, jonka sielu oli nyt veren mukana valunut vihannoivalle kunnaalle. Mutta mitä tapahtui ruumiille? Orfeuksen ruumishan revittiin kappaleiksi, ja juopuneet naiset söivät hänen lihansa, niin että veri valui pitkien leukaa ja rintaa. Joivat viiniä ja söivät hänen ruumiinsa.

Hän oli nähnyt, miten ruumiit mätettiin kasaan ja poltettiin, ihmisliha hiiltyi ja hiukset kärysisivät tulella. Se haju...

Laurentius alkoi hartiat täristen yskiä, sisuksiin iski kipu.

Meelis Friedenthal

MESILASED

Varrak 2012

Meelis Friedenthal suosittelee

Urmas Vadi

TAGASI EESTISSE

Jumalikud Ilmutused 2012

Juhan Jaik

KAARNAKIVI

Eesti Raamat 1980

Juhan Jaik

KÄOKÜBARAD

Eesti Raamat 1999

Tiit Aleksejev

PALVERÄND

Pyhiinvaellus, suom. Hannu Oittinen, Sammakko 2013

Kristiina Kass

Kristiina Kass

Olen kasvanut kirjailija-perheessä. Äitini kirjoitti kustannustoimittajan työnsä ohessa lastenkirjoja. Isäni työskenteli huumorilehden toimittajana ja julkaisi hänkin useita pakinakirjoja. Ilmeisesti osittain verenperintönä ja osittain esimerkin voimalla opin jo lapsena ilmaisemaan itseäni kirjoittamalla. Koulussa olin useimmiten ainoa, joka innosta soikeana odotti äidinkielen ainekirjoitustehtäviä. Luomisvimmaa piti toki päästä purkamaan myös vapaaajalla, ja tarinoita kertyikin monta paksua vihkoa.

Olen virolaissyntyinen lastenkirjailija, kuvittaja ja kääntäjä. Koska olen asunut yli puolet elämästäni Suomessa, olen aikalailla kaksikielinen ja -mielinen. Varsinainen kirjailijan urani alkoi vuoden 1999 joulukuussa,

jolloin *Aamuposti* (silloinen *Hyvinkään Sanomat*) alkoi julkaista viikoittain satujani. Kirjoitin lehteen lastenjuttuja ja nuorten pakinoita sekä kuvitin molempia melkein kymmenen vuotta. Suuren osan noista tarinoista olen kääntänyt virokseksi. Tähän mennessä Virossa on julkaistu yli kymmenen lastenkirjaani.

Tykkään satuilla 8–10-vuotiaille. Juttuni ovat oikeastaan hyvin harvoin oikeita satuja, sellaisia, joissa on prinsessoja ja lohikäärmeitä. Mutta niissä on taikaa maustamassa nykylapsen maailmaa. Tarinoissani on taikatyynyjä, kissoiksi muuntuneita ihmisiä ja tietysti noitia. Rakastan noitia, olen aina rakastanut! Olisin lapsena halunnut olla noitatyttö, tai osata edes vähän taikoa ja lentää. Kukupä lapsi ei sellaisesta haaveilisi.

Minun noitani on Noitaneiti Nöpönenä, kiltti 100-vuotias noitatyttö, joka seikkailee kahdessa kirjassa. Ensimmäisen pohjalta on Viron televisio tehnyt myös 10-osaisen koko perheen sarjan. Vuoden 2015 alkupuolella ilmestyi Nöpönenä-kirjalle jatkoa. Toisessa kirjassa noitatyttö tutustuu kilttiin nokikolaripoikaan. Turha silti kuvitella, että kaikki kirjojeni hahmot olisivat kilttejä, eihän sellaista kukaan jaksaisi haukottelelta lukea.

Olen myös kuvittanut viisi omaa ja kaksi toisten kirjaa. Minulta kuvittamiseen kuluu kuitenkin ihan liikaa aikaa ja vaivaa, joten olen viime vuosina mie-

lelläni ja helpottuneena antanut sen homman muiden hoidettavaksi. Ehkäpä kohta tekee taas mieli ottaa tussi käteen. Vaihtelu näet virkistää. Senpä takia käännän välillä myös muiden kirjoja viroksi. Varsinkin Risto Räppäjän ja Mauri Kunnaksen eläimien parissa olen viihtynyt hyvin. Viime kesän kuumimpina päivinä oli oikein virkistävää pakertaa Marko Leinon *Joulutarinan* parissa.

Kirjojani on käännetty venäjäksi, ruotsiksi ja kohta myös saksaksi. Suomeksi niitä ei ole vielä julkaistu. Tosin, 2000-luvun alkupuolella lähetin joi-takin suomenkielisiä alkuperäiskäsikirjoituksiani muutamille isoille kustan-tamoille, myös ensimmäisen Virossa julkaistun ja kirjallisuuspalkinnonkin voittaneen *Kasperin ja viisi viisasta kissaa*. Mielenkiintoisin palautekirje alkoi sanoilla: ”Kiitos että tarjositte meille lastentarinaanne Kasperin ja viisi viisasta kanaa, mutta käsikirjoitus ei valitettavasti sovi kustannusohjelmaamme.” Pakko myöntää, että tuo palaute lannisti hieman intoani. Ehkä olisi vain pitänyt ottaa reippaasti vinkistä vaarin ja kirjoittaa myös niistä viidestä viisaasta kanasta.

Seuraavaksi haluaisin luoda jotain aikuisille, joko romaanin tai näytelmän, ja ehkäpä suoraan suomeksi. Toisaalta, olen jo vähän aloitellut uuden lasten-kirjasarjan kirjoittamista. Myös Nöpönenän kolmannen kirjan tapahtumat ovat päässäni kohtalaisen hyvässä järjestyksessä. Nyt vain odotan, että uusien tarinoiden hahmot saisivat lopultakin sovittua keskenään, missä järjestyksessä ne marssivat esiin. Sitä odotellessani taidan kääntää vielä yhden Kunnaksen...

Kristiina Kass suosittelee

Enno Tammer
NÕUKOGUDE AEG JA INIMENE
Tänapäev 2004

Enno Tammer
NÕUKOGUDE KOOL JA ÕPILANE
Tammerraamat 2006

Kristi Pitkänen, Anne-Reet Kaljola
SAIAD, PIRUKAD JA KOOGID
Eesti Ajalehed AS 2011

Noitaneiti Nöpönenä

KRISTIINA KASS

TOINEN LUKU, JOSSA NÖPÖNENÄ TUTUSTUU MÖKKINSÄ OIKEISIIN OMISTAJIIN JA SUU- TUTTAA HERRA TATIN

Rouva Tatti kiljaisi. Hän oli juuri astunut kynnyksen yli perheensä kesämökkiin, jossa ei ollut käynyt kertaakaan koko talvena. Se oli iloisen yllättynyt kiljaisu.

– HENRI-KULTA! rouva Tatti huudahti ja kapsahti herra Tatin kaulaan. – Sinä olet siivonnut! Olet käynyt täällä salaa pyyhkimässä pölyt, jotta minä ilahtuisin. Tämä on ihana yllätys!

Mutta herra Tatti ei sanonut vähään aikaan mitään. Hänen katseensa oli nauliutunut takan edessä kiikkuvaan keinutuoliin ja eritoten siinä istuvaan nuoreen punatukkaiseen naiseen. Tyttö näytti nukkuvan, ja tuoli näytti keinu-
van aivan itsestään.

– Nyt sinä saat kiljaista vielä toisenkin kerran, herra Tatti sanoi vaimolleen. – Mökkiimme on nimittäin murtauduttu ja varas loikoilee kaikessa rauhassa kiikkustuolissani!

Rouva Tatti katsoi säikähtäneenä keinutuolin suuntaan ja totta tosiaan kiljahti uudestaan. Noitaneiti Nöpönenä avasi silmänsä, haukotteli ja venytteli makeasti.

– Voi, vieraita! hän ilahtui. – Onpa mukavaa, että saan heti ensimmäisenä päivänä vieraita! Tulkaahan reippaasti sisälle, ei täällä tarvitse ujustella. Toivottavasti teillä on jotain syötävääkin mukana, sillä vatsani jo murisee.

– Häh... hujostella... Huskomatonta! herra Tatti ähki ällistyneenä. – Että si-
nulla on otsaa! Yritäpä nyt ymmärtää, että me emme tulleet tänne suinkaan vie-
railulle! Me tulimme tänne ASUMAAN!

Nöpönenä lopetti keinumisen ja nosti hymyillen kulmiaan. – Tämä talo on jo
asuttu, saanen huomauttaa.

– Siinä sinä olet totta vieköön oikeassa! herra Tatti karjui itsehillintänsä me-
nettäen. – Täällä asumme ME! Tämä on MEIDÄN kesämökkimme! Kaikki nämä
tavarat, mitä täällä näet, ovat MEIDÄN! Ja se kiikkustuoli missä sinä juuri istut
– se on MINUN!

Nöpönenä loi kysyvän katseen ensin herra Tattiin ja sen jälkeen rouva Tat-
tiin.

– Niinkö? No siinä tapauksessa... Toivottavasti teillä ei ole kuitenkaan mitään
sitä vastaan, että minäkin jään tänne asumaan? hän kysyi kohteliaasti. – Pidän

niin kovasti tästä mökistä ja tästä kiikkustuolista myös. Itse asiassa on mukava saada seuraa, kun täällä oli niin hiljaista ja yksinäistä.

– Meillä ON jotain sitä vastaan! herra Tatti jatko i meuhkaamistaan. – Me emme pidä tästä tilanteesta ollenkaan! Minä en halua mökkiini mitään ventovieraita viisastelijoita! Alahan laputtaa! Painu menemään! HÄIVY!

Herra Tatin kasvot olivat muuttuneet tummanpunaisiksi, hänen kätensä olivat puristuneet nyrkkiin ja rouva Tatti pelkäsi, että hänen miehensä loikkaa kohta naisen kimppuun.

– Älähän nyt noin kovasti hermostu, kultaseni, rouva Tatti yritti rauhoitella miestänsä. – Minusta tuntuu, että tämä tyttö on koditon. Katso vaikka hänen vaatteitaan, ne näyttävät aika vanhoilta ja likaisilta. Ressukallahan on nälkäkin. Mitä jos syödään nyt ensin ja sitten jutellaan kaikessa rauhassa.

Nöpönenä vilkaisi pölyistä asuaan ja hymyili kiitollisena.

– Mistä tiesit, että olen koditon? hän ihmetteli. – Olen tosiaan koditon noita. Mutta jos saan jäädä tänne asumaan, niin olenkin kodikas noita.

Herra Tatti mulkoili vaimoaan ja pyöritteli silmiään. – Hän on kaiken lisäksi vielä hullu! Vaikka sen minä kyllä jo arvasinkin. – Mökissämme on koditon, näsäviisas, hullu rikollinen! Loistavaa! Juuri tällaisesta haaveilin kun ajoimme tänne!

– En minä kyllä hullu tai rikollinen ole missään tapauksessa, Nöpönenä ravisti päätään. – Kuten jo sanoin, olen noita, Noitaneiti Nöpönenä, hauska tutustua!

Yhtäkkiä mökin ovi aukesi ja huoneeseen riensi kaksi lasta, poika ja tyttö. He olivat heitelleet joella leipää eivätkä olleet kuulleet keskustelusta muuta kuin Nöpönenän viimeiset sanat.

– NOITA! poika huudahti haltioissaan. – Onko täällä ihan oikea noita?

– Lisää vieraita! Nöpönenä riemuitsi. – Minä kerroin juuri tälle miehelle tässä, että olen noita, mutta hän ei oikein usko minua. Kunniasanani, olen täysin aito ja ehta noita!

Tyttö, joka näytti olevan veljeään hieman nuorempi, otti äitinsä kädestä kiinni. – Oletko sinä ilkeä noita? hän kysyi pelokkaasti ja hivuttautui äidin selän taakse.

– En tietenkään! Nöpönenä ravisti päätään. – Minä saatan tietysti keksiä erinäisiä jekkuja aikani kuluksi, mutta ilkeä en ainakaan ole.

– Sittenhän voisit nyt heti tehdä jonkin taikatempun! poika ehdotti. – Osaatko sinä ylipäätään taikoa?

– Vai että osaanko! Taatusti osaan!

– Älkää uskoko häntä, lapset, herra Tatti sanoi ankarana. – Hän huijaa teitä! Ainoa taikatempu, jossa hän on varmasti mestari, on tavaran kähveltäminen rehellisten ihmisten kesämökeiltä. En tiedä kuka tai mikä hän on, mutta noita hän ei ainakaan ole, se on varma. Minä luulen, että kaikkein parasta olisi soittaa poliisit paikalle. Kyllä vain, juuri niin me teemme! Mihin minä panin puhelimeni? Taisin jättää sen autoon. Annemai, voisitko hakea kännykkäni autosta? Minä pidän sillä aikaa tuota huijaria silmällä.

Samaan aikaan kun herra Tatti puhui, jotakin kummallista alkoi tapahtua. Herra Tatin päästä alkoi nimittäin kasvaa pari sarvia! Ensin ne olivat vain pienet nyyppäät, jotka pilkistivät hiusten välistä, mutta ne kasvoivat nopeasti ja menivät hienosti käyrään. Ennen kuin herra Tatti oli päässyt puheensa loppuun, olivat sarvet saavuttaneet täyden mittansa. Herra Tatin päästä oli kasvanut komea pari pässinsarvia!

Lapset Annemai ja Aatu sekä äiti seurasivat esitystä haltioituneina, silmät suurina kuin lautaset.

– Mahtavaa! Aatu kehui ja hakkasi innoissaan käsiä yhteen.

– Tee vielä jotain! Annemai pyysi nauraa hihittäen.

Mutta herra Tattia ei naurattanut sitten tippaakaan. Hän laittoi vimmoissaan kädet puuskaan. – Mitä hiivattia te täällä hekotatte? Ettekö kuulleet yhtään, mitä minä sanoin? hän räyhäsi. – Minä sanoin, että tuo tyttö on huijari! Olkoon, menen sitten itse hakemaan sen puhelimen, jos ketään muuta ei huvita.

– Kulta, rouva Tatti sanoi nyt varovasti. – Sinun olisi parasta istuutua, älä vaan hermostu.

– Istuutua! Hermostua! Minä olen jo hermostunut! On mahdotonta olla hermostumatta kun taloomme on murtauduttu! herra Tatti tiuski ja pani kädet puuskaan. – Jospa kertoisitte minullekin, minkä takia te kaikki tuijotatte minua?

Rouva Tatti veti syvään henkeä ja ilmoitti lopulta:

– Sinulla on sarvet päässä, kulta.

– HAH! herra Tatti tuhahti. – Minä kuolen nauruun!

– Tuota, kulta... sinulla on ihan oikeasti sarvet päässä! Ei nyt mitenkään kauhean isot, mutta ei ihan pienetkään. Sanoisin, että suunnilleen keskikokoiset. Ne kasvoivat sinulle ihan äsken.

Herra Tatti tuijotti vuoronperään vaimoaan ja lapsiaan. Ovatkohan he kaikki tulleet yhtäkkiä hulluiksi? Mitä jos tuon punapään tauti onkin tarttuvaa? Jospa se on jonkinlainen uusi hullun tytön tauti?

Herra Tatti tunsu tosiaan pientä heikotusta. Hänen päänsä tuntui raskaalta ja päänahkaa oli alkanut kutittaa. Herra Tatti ojensi kättään raapiakseen kutivaa kohtaa, mutta käsi kolahti johonkin kovaan.

Vasta äsken herra Tatin kasvot olivat punoittaneet vihasta, mutta nyt ne muuttuivat vitivalkoisiksi. Herra Tatti käveli tutisevin polvin seinäpeilin eteen ja jäi tuijottamaan sitä. Hän ei ollut uskoa peilikuvaansa. Hän vei käden uudestaan päähänsä ja tunnusteli varovasti sarviaan. Ne vaikuttivat aidoilta.

Herra Tatti oli pitkän tovin hiljaa. Hän käveli mitään sanomatta ruokapöydän ääreen ja lyhyistyi voipuneena tuolille.

– Tämä on unta! Minä nukun! Tuo likka on hypnotisoinut minut ja minä heidän ihan kohta. Yy, kaa, koo!

Herra Tatti nipisti käsivarttaan kovaa ja parahti kivusta. Sitten hän kokeili uudelleen päätään. Sarvet olivat täsmälleen samassa paikassa kuin ennenkin. Herra Tatti hengitti syvään sisään ja taas ulos.

– Sinä siis olet... oikea noita? hän kysyi Nöpönenältä heikolla äänellään.

– Sitähän minä olen tässä koko ajan yrittänyt kertoa, Nöpönenä sanoi päätään nyökytellen.

– Noita Nöpönenä, sehän oli nimesi? rouva Tatti puolestaan kysyi.

– Noitaneiti Nöpönenä, Nöpönenä sanoi ylpeänä.

– Uskotko nyt? Aatu kysyi isältään. – Ajattele, ihan oikea noita!

Herra Tatti pyöritteli epäuskoisena päätään, niin että se sarvien painosta alkoi heilua laajassa kaaressa. Miehellä oli kova työ saadakseen päänsä taas tasapainoon.

– O-olkoon. Uskon sinua, vaikka tämän on täysin uskomaton juttu! Anteeksi, että loukkasin sinua tuolla tavalla, mutta voisitko nyt olla niin ystävällinen, että taikoisit nuo... painajaiset pois päästäni. En kehtaa mennä tällaisena ihmisten ilmoille. Naapurimme herra Ampiainen saattaa luulla minua vaikka myskihäräksi ja ampua minut hengiltä.

– Vai on naapurinne metsästäjä! Nöpönenä tajusi yhtäkkiä. – Minä näin hänen talonsa, se oli täynnä kuolleita eläimiä!

– Joo, hän ampuu eläimiä ja sen jälkeen täyttää ne, rouva Tatti sanoi halveksuen. – Se on hänen harrastuksensa. Luulen, että hän oikein nauttii eläinten ja lintujen tappamisesta.

– Hän on paha mies! Annemaikin nyökytteli. – Hänellä on pyssy ja vihainen koira.

– Ja hän vihaa lapsia! Aatu lisäsi.

– Vai sillä lailla? Nöpönenä pohdiskeli. – Minun tekisi kovasti mieli tutustua häneen.

– Hän tulee pian tänne, herra Tatti ilmoitti. – Hän tulee mökilleen aina suurin piirtein samaan aikaan kuin mekin. Luultavasti parin kolmen päivän päästä voimme nauttia hänen pyssyinsä paukusta ja koiransa haukusta.

– Siinä tapauksessa minä pysyttelen vielä pari kolme päivää maisemissa! Nöpönenä sanoi ja hieroi tyytyväisenä käsiään yhteen.

– Jäätkö sinä tänne meidän luoksemme? Annemai kysyi toiveikkaana. – Äiti, saako Nöpönenä jäädä tänne asumaan?

Rouva Tatti vilkaisi miestänsä. – En oikein tiedä. Mitä sinä siihen sanot, kulta?

Herra Tatti hieroi mietteliäänä leukaansa. – No jos nyt vaikka pari päivää. Niin kauan, että nähdään, miten herra Ampiaiselle käy.

– Hurraa! lapset pomppivat ilosta kiljuen ympäriinsä. – Meillä asuu noita!

– Mutta ei sitten kiitos enää mitään typeriä taikoja! herra Tatti sanoi ja osoitti päätään. – Ja taio jo herran tähden nämä sarvet pois!

– Hyvä on, Nöpönenä naurahti iloisena ja kohotti kätensä.

– Odota hetki! rouva Tatti huudahti yhtäkkiä. – Minä haen autosta kameran! Haluan totta vie muiston siitä, miten miehelleni oli sarvet päässä!

Merja Aho suosittelee

Koordinaattori, FILI

Kuva: Heli Sorjonen

Mats Traat

RIIPPUSILTA

Suom. Martti ja Elina Rauhala

Karisto 1982

Lyyrikkona ja prosaistina tunnettu **Mats Traat** (s. 1936) kuvaa teoksissaan usein virolaisten kohtaloita maaseudun historian kautta. Sen sijaan romaani *Riippusilta* sijoittuu Tallinaan, ja päähenkilöt edustavat nuorta kaupunkilaissivistysteistöä. Nuoripari sinnittelee ahdistavissa olosuhteissa arkielämän repiessä heidän rakkautaan ja avioliittoaan, jopa mielenterveyttään. Neuvostoaajalle tyypillinen asumismuoto yhteiskeittiöineen ja -yhteislämmitysuneineen koettelee parisuhteen lisäksi myös naapuruussuhteita. Elämän raadollisuus ravistuttaa erityisesti nuorikkoa, joka yrittää taiteilla oman elämänsä riippusillalla.

Kai Aareleid

VE NE VERI

Varrak 2011

Ylirajaisuus kirjallisuudessa on kiinnostavaa, ja tätä edustaa myös **Kai Aareleidin** (s. 1972) esikoisromaani *Vene veri*. Teoksen päähenkilö, virolaisnainen, päätyy asumaan Pietariin, jossa hän vaeltelee kuvaillen näkemäänsä ja kokemaansa. Minäkertojan rinnalla kerrotaan tarinaa hänen isoisoäidistään, jolta kertoja perinyt tilkkasen venäläistä verta. Sukujuuret tuottavat häpeäntunteen. Pietarin-vuosinaan päähenkilö oppii tuntemaan paremmin isoisoäitinsä elämää niin Venäjällä kuin myös virolaisessa Palamusen kauppalassa sekä arvostamaan omaa venäläistä vertaan.

Piret Raud

TOBIAS JA TEINE B

Mustvalge Kirjastus 2010

Tokaluokkalaisella Tobiaksella on paljon kavereita, kuten Uku, jolla on lemmikkinä Nossu-niminen sika tai Linda, joka harrastaa balettia. Lapset touhuavat monenlaista, mutta aina kaikki ei suju suunnitelmien mukaan. **Piret Raud** (s. 1971) kertoo koululaisten toilailuista lämpimän humoristisesti, mikä saa myös aikuiset hyvälle tuulelle ja nauramaan. Tobias-kirja löytäisi hyvin lukijoita **Timo Parvelan** Ella-fanien joukosta.

Haloo, suomalaiskustantajat!

Piret Raud on yksi tuotteliaimpia virolaisia lastenkirjailijoita ja hänet tunnetaan myös kuvittajana.

Forssan kirjaston henkilökunta suosittelee

Tõnu Õnnepalu

MANDALA

Basam Books 2014

Raija Hämäläisen suomentama kirja on monella tavalla miellyttävä luukea. Se on, kuten Juhani Salokannel on arvostelussaan (*Elo 5/2012*) todennut, ”lämmينhenkinen, viisas, elämänläheinen, ymmärtävän humoristinen ja syvästi inhimillinen romaani”. Teoksen päähenkilö, vanheneva kirjailija, ja ennen kaikkea hänen kaksi kissaansa vievät lukijan Viron tyhjenevälle maaseudulle. Samalla he tarjoavat näkökulman niin lähihistoriaan kuin nykypäivääinkin, ihmisen ainaiseen ”onnen kaavan” etsintään. Tai kissojenhan ei moista kaavaa tarvitse etsiä, ne ovat sen kenties jo löytäneet tai sitten pitävät sitä muuten vaan tarpeettomana.

Viivi Luik

VARJOTEATTERI

Tammi 2011

Viivi Luikin kirja on omaelämäkerrallinen romaani, jossa kerrotaan lapsuudesta Virossa ja diplomaatin elämästä erityisesti Roomassa. Rooma- ja italialaiskuvaukset ovat kirjan ehdotonta herkkua. Luik kirjoittaa ihanan purevasti ”Alppien pohjois- ja eteläpuolella asuvien” ihmisten eroista. Luik kuvaa Roomaa niin ihaillen ja rakastavasti, niin että itsekkin palaa halusta päästä katsomaan Rooman ihmeitä. Anja Salokantelen suomentaman kirjan kieli on erityisen kaunista, sen lukeminen nautintoa.

Andrus Kivirähk

KEKSIJÄKYLÄN LOTTA

Otava 2008

Kirjan pääosassa on tyttökoira Lotta, jolla on erinomainen seikkailunenä. Lotan kuono haistaa pienimmätkin jännittävät tapahtumat ja Lotta tuntuukin ehtivän joka paikkaan. Lotta asuu suuren meren rannalla Keksijäkylässä, jonka jokainen asukas on keksijä. Kylän vuoden huipennus on kilpailu, jossa paras vekotin palkitaan ja voittajasta tulee Vuoden Keksijä. Kesken kilpailutohinoiden kylään rantautuu Japanista asti Susumu-niminen mehiläinen, joka alkaa opettamaan kyläläisille judoa. Mutta miten Susumu pääsee takaisin kotiin?

Kirja on tarkoitettu ala-asteikäisille lukijoille, mutta se sopii myös aikuisille. Kivirähkin teksti on selkeää ja vivahteikasta ja tapahtumien kulku humoristista. Kirjan on kuvittanut Heiki Ernits ja suomentanut Kaisu Lahikainen. Kirja perustuu samannimiseen virolaiseen animaatioelokuvaan.

Asko Künnap

Lapsuuteni kuuluu aikaan, jolloin taivaan sijaan ilmassa roikkui märkä ja harmaa tiskirätti. Ihmisillä ei ollut nimiä, heidät vain numeroitiin. Arvasitte oikein, se oli neuvostoaikaa. Lelut olivat tuolloin valurautaa ja vitamiinittomasta ruoasta heikot lapset eivät tahtoneet jaksaa liikuttaa niitä. Mutta onneksi asuntoloiden huoneet, joissa lapsia pidettiin, olivat niin pieniä, ettei niihin olisi lapsen lisäksi mahtunutkaan enempää kuin yksi lelu kerrallaan.

En katso televisiota, en lue roska-lehtiä enkä kommentteja. Välttelen parhaani mukaan pinnallisia ihmisiä. Se on harjoiteltavissa oleva taito. Pinnallisiin ihmisiin se ei vaikuta, mutta minä voin täyttää päiväni jollain myyntimiesten, välittäjien ja tyhjäntoimittajien kanssa kinailua syvällisemmällä. Kuten ajattelemisella.

Pitäisikö pysyä vaiti vai nousta barrikadeille? Ja jos haluaa täällä jotain muuttaa, pitäisikö se tehdä kritiikin, sissisodan vai suoran vallankaappauksen muodossa? Ja jos vallan kaappaa, tehdäkö se verisen vallankaappauksen kautta vai valehtelemalla ja petkuttamalla – siis kaikkien voimassaolevien lakien ja vallitsevan demokratian mukaisesti?

Uusia maailmoja ei tarvitse rakentaa. Niitä on nytkin jo tajuttomia määriä. Jännittävämpää kuin yhteen maailmaan itsensä sitominen, on luoda luukkuja, ovia ja salakuoppia, riippusilloja erilaisten todellisuuksien välille ja esittää sitten itse surullista kasvot peitettynä kulkevaa opasta, jota rohkeimmat tekstituristit seuraavat yllättävästi päättyville retkille. Muuten, kompassit, navigaattorit ja kartat takavarikoidaan heti ensimmäisenä leiri-iltana ja poltetaan juhlallisesti.

Haluan kirjoittaa hitaasti. Hitaita tekstejä omiin hitaasti, todella hitaasti koostettuihin, toimitettuihin, kuvitettuihin ja taitettuihin kirjoihini, joita on viisainta myös lukea hitaasti. Hyvin hitaasti.

Runous on pakenemista. Minä pakenen runoissa kahteen suuntaan. Toisaalta tunnetusti myyttiseen Etelä-Viroon, jota todellisuudessa ei ole olemas-

Asko Künnap

sakaan, ei ole koskaan ollutkaan. Ainakaan oman pääni ulkopuolella. Toinen pakenemissuunta on suurkaupungit. Ne ovat osittain kuviteltuja ja unessa nähtyjä, osittain todellisia erilaisilla matkoilla koettuja keskuksia.

Muuten, tässä tekstissä ei ole kertaakaan käytetty sanoja: postmodernismi, diskurssi, paradigma.

Asko Künnap suosittelee

Jaan Tootsen (koost.)

EESTI MÖTTEMAASTIKUD. ÖÖÜLIKOOLO LOENGUD.

MTÜ Ööülikool ja Näo Kirik 2015

Luontomies **Fred Jüssin**, semiootikko ja kirjailija **Valdur Mikitan**, runoilija **Kristiina Ehinin**, säveltäjä **Sven Grünbergin**, teologi **Toomas Paulin**, pankkiiri **Indrek Neiveltin**, taiteilija **Kalev Rajangin** ja valokuvaaja ja taitelija **Peeter Lauritsin** Ööülikool-radio-ohjelman luennot toimitettuina esseiksi on todellinen kultakätkö. Kirja on kuvitettu luennojen pitäjien ja tapahtumapaikkojen kuvilla.

Rein Raud

TÄIUSLIKU LAUSE SURM

Mustvalge 2015

Kovakantinen ja filosofinenkin vakoiluromaani, joka vie lukijan Neuvostoviron viimeisiin päiviin. Vähäsanainen ja elokuvallinen – en ihmettelisi, vaikka kirja päättyisi pian elokuvaksikin. Osa tapahtumista sijoittuu Tallinnaan ja Leningradiin/Pietariin, osa Helsinkiin. Erityiseksi kirjan tekevät tekstin väliin sujautetut tekijän autobiografiset ja itseironiset kommentit.

Jürgen Rooste

VANA HIIRE LAULUD

Jumalikud Ilmutused 2015

IDEAALNE ABIKAASA

Jumalikud Ilmutused 2015

Tammikuusta 2016 kirjailijapalkan rangaistukseksi saanut virolaisen runouden keulahirviö **Jürgen Rooste** julkaisi kerralla kaksi runokokoelmaa. Ei tarvitse pelätä, kyseessä ei ole vakavaa kynäilyä vaan vakava runotapaus. Mies kirjoittaa kynä sauhuten, suoraan sydämeen ja syvälle. Rakkaus, perhe, yhteiskunnalliset suhteet, seksi ja henkinen ekstaasi – mikään ei jää puuttumaan.

Viisi runoa

ASKO KÜNNAP

SUOMENNOS HANNU OITTINEN

MITEN ME ILMAN INTERNETIÄ

Miten me silloin ilman internetiä...

Tuisku pyrytti toissapäiväiset uutiset harjuilta
Lumikinos, se teräväharjainen, selkäranka pahasti,
piirtyi sisiliskona uuvahtaneelle pihalle,
missä aidanseipäät ampui taivaalta tähtiä.

Miten me vieläkin ilman internetiä...

Kun päivänlaskun sokeroitunut hunaja
johtaa meidät halki härmäisten metsien.
Mikä olikaan sen suomalaisen taiteilijan nimi,
joka piirtämällä ikuisti nuo illat illoiksi?

Miten me aina vaan ilman internetiä...

Ydinsienen rippeet, sen hervahtaneet heltat
hajoavat, haihtuvat syksyn raikkaudessa.
Ja kaneliomenat uunissa ovat kypsiä,
hämähäkillä, sillä kelmillä, yhdeksän hassua jalkaa.

(Kuidas me ilma intenetita. Kokoelmasta *Su ööd on loetud*.
Näo Kirik 2008, s. 16)

HIEKKAERÄMAASSA NIMELTÄ TALLINNA

Illan punainen tuuli
kantaa alakaupungista raikkaita
tummansinisiä syreenejä
asfalttilasten muistomerkin
polttavalle alustalle.
Unen kulmikkailla kasvoilla
sikeytyy yhteismuotokuva
yhteisestä vihollisestamme
poseeraamassa päivälehdelle
yhteishautojen äärellä.
Tunnen lentoasemalla,
taksijonossa seistessäni,
nieleskellessäni keltaista hiekkaa,
että olen tosiaan palannut
epätodelliseen kotiini,
hiekkakerämaahan nimeltä Tallinna,
hetkeä ennen kuin mainoskatko
päättyy, ja alkaa Harmageddon.

(Kõrbelinnas nimega Tallinn. Kokoelmasta *KünnapRoosteSinijärv* 2008...9.
Näo Kirik ja Ühinenud Eesti Karmavõglaste, s. 17.)

NUORI JUMALA

Kymmenen vuotta sitten kirjoitit:
"Kesällä on kuin ennen vanhaan."
Viisitoista vuotta sitten olikin.
Oli oli, juuri niin oli joskus ennen vanhaan,
kun nokkoset tuoksuivat helteessä.
Ja puhuttiin toisin, toiselta maistui paperi ja yö.
Ja internetissä tai -naatissa, sivukadulla
elivät keltaista ja vahingollista elämäänsä
jättiläissiliskot ja jättiläissananjalat, sanat.
Ja nuori jumala, luoja miten kaunis hän olikaan,
kävi kanssasi lasten taidekoulua
ja piirsi, hän piirsi taikavoimin
kuin nuori jumala.
Ja itki keltotonta akvarellia,
kun taustalla, Tähtitornin kukkahöytyvän keskellä
teloitettiin kapinallisia.
Kirottua. Sinä olit siellä, olit siellä,
ja pois kääntynyt katseesi kertoo,
ettet muista sellaista päivää,
että sellaista kaupunkia, maata ja kesää ei koskaan ollut.
Mutta kymmenen vuotta sitten kirjoitit:
"Kesällä on kuin ennen vanhaan."

(Noor jumal. *Künnap Rooste Sinijärv*: *Neid vigu me ei korda*.
Näo Kirik, Tallinn 2000.)

HANKALA

Anna anteeksi, kallis,
olen liian hankala
otettavaksi syliin
tai sydämeen,
lukuun, kannelle, kestittäväksi.

Aamu on kostea,
se kasvaa tummanvalkeaksi
tylsäksi talvipäiväksi,
allaan myrskynkeltainen
rakeista ryppyinen taivas.

Anna anteeksi, kallis,
olen liian hankala
kierrätettäväksi,
ulos vietäväksi,
vaikka kapakkaan,
pihan roska-astiaan,
liikutettavaksi edes
keinokyynele verran,
erotettavaksi.

Valo on väsynyt,
vaivoin hahmotun
kirjahyllyä vasten
synkkyys hankalana
selkäni takana.

Anna anteeksi, kallis.

BAKTEERIT LUOVAT KULTTUUREJAAN

Bakteerit luovat kulttuurejaan,
mutta kulttuuri ei kehity.
Kuuntelet, et edes hengitä.
Kun taas bakteerit, nuo inhat kiivailijat,
vaikenevat, kursivat struktuurejaan,
lisääntyvät, tuottavat myrkkyä
vilkuttavat kun tarkastelen
niitä mikroskoopissa,
linssit suruisan sumentuneina,
poliittisesti epäkorrektin sammakon
katseella ja perspektiivistä.

Bakteerit, nuo rumat ja siivottomat,
lehestä kääräisty sätkä suussa,
tai ehkä persiissä, hitonko väliä,
luovat viheliäisiä kulttuurejaan,
mutta kulttuuri ei kehity.

(Looming 2/2015)

Kirsti Narinen suosittelee

Suurlähettiläs

Jussi Pekkarinen

KOHTU 4 - SUOMEN SUURLÄHETYSTÖN HISTORIA

SKS 2014

Kirja kuvaa arkistotietoihin perustuen Viron yhteiskunnallista tarinaa, jota suurlähetystön toiminta heijastaa. Sujuva teksti vie lukijan mukanaan niin lähetystön kuin ajankuvaan liittyvien ihmisten arkeen. Erityisansiona on suurlähetystön entisen lehdistösihteeri **Ants Puuseppin** haastattelutyö Viron miehitysvuosien kokemuksista suurlähetystörakennuksessa.

Kirsti Narinen

Katri Raik

MINU NARVA. KAHE MAAILMA VAHEL.

Petrone Print 2013

Tarton yliopiston Narvan yksikön pitkäaikaisen rehtorin ja uudistajan kuvaus kulttuurien kohtaamisesta, sinnikkästä monikulttuurisuustyöstä, sopeuttamisesta ja sopeutumisesta. **Katri Raik** on Suuri Persoon ja ilman häntä Narva ehkä olisi tänään vieläkin erilaisempi kuin mitä se on. Häntä lainatakseni: Narvassa pitää uskottavasti osata juhlaa 23.2. Armeijan/miesten päivää ja 24.2. Viron itsenäisyyspäivää.

Carl Mothander

PARUNID, EESTLASED JA ENAMLASED

Ilmamaa 1998, 2010

Suomen suurlähetystö sijaitsee baltiansaksalaisen paroni **von Uexküllin** kaupunkipalatsissa, joten on luonnollista kiinnostua myös naapuritalon **von Wrangelien** elämänkänteistä 1920–1930-luvuilla. Kirja on ilmestynyt alkuperäisenä ruotsiksi *Baroner, bönder och bolshevicker* vuonna 1943 ja käännetty suomeksi vuonna 1944 (*Paroneista bolsevikkeihin, Gummerus*) sekä virokseksi vuonna 1998.

Kohtu kakkoseen ruotsalaisvävyksi vuonna 1928 tullut **Carl Mothander** kertoo kulttuurien kohtaamisesta. Saksalaisten kartanonherrojen kohdat maareformien tuiverruksessa muuttivat heidän maailmansa. Jotkut sopeutuivat, jotkut eivät. Hienoja kuvauksia ajasta ja sen hengestä. von Wrangelit käyttivät Uexküllien tiloja suuriin juhliinsa, mutta Mothanderin aikaan talo oli jo Suomen suurlähetystönä ja **Konstantin Pätsin** kotina.

Anna Rantanen suosittelee

Kustannuspäällikkö

Anna Rantanen

Kristiina Ehin

1001 WINTERS

Bitter Oleander Press 2012

Pari vuotta sitten olin kirjallisuustillassa, jossa **Kristiina Ehin** luki omia runojaan **Sanna Immasen** suomen-noksina (niitä ei ole ikävä kyllä julkaistu). Olin aivan haltioissani, Ehin on jo olemukseltaankin niin läpikotaisin runollinen, ja ääneen luettuna runot jäävät ikään kuin ilmaan leijumaan. Lumoava tunnelma palautuu elävästi mieleen, kun luen runoja alkukielellä. Tässä amerikkalaiskustantajan julkaisemassa kokoelmassa runot ovat rinnakkain viroksi ja englanniksi (kääntänyt Ilmar Lehtpere).

Mait Vaik

JUSS JA VENNAD

Eesti Keele Sihtasutus 2014

Rockrunoilijana tunnetun kirjailijan riemukkaan räävitön lapsuuskuvaus hihityttää mustalla huumorillaan ja kartuttaa vironopiskelijan salonkikelvotonta sanavarastoa. Tarina lienee romaani, mutta lukeminen onnistuu hyvin myös novellinomainen luku kerrallaan.

Indrek Hargla

SUUDLEVAD VAMPIIRID

Ajakirjade Kirjastus 2015

Suosikkikirjailijani **Indrek Harglan** novellikokoelman hiljattain ilmestynyt uusintapainos odottaa vielä vuoroaan yöpöydällä. Kokoelman kahdella Melchior-novellilla voi ensi hätään lievittää vieroitusoireita seuraavaa Melchior-romaania odotellessa, mutta Hargla kiinnostaa myös scifikirjailijana.

Hannu Oittinen

Minua on aina kiehtonut kirjallisuudessa se jokin, jonka avulla tekijät ohittavat ja ylittävät tavanomaisuuden rajat ja tekevät tuloksesta erityisen merkityksellisen tekstikasauman. Se tapahtuu kaiken lisäksi kielellä eli välineellä, jota me kaikki hyvin taidamme, paitsi että toiset tuntuvaan taitavan sitä osavammin kuin toiset. Vähemmänkin lukenut havaitsee, ettei vaikutelma ole pelkkää silmänlumetta, vaan tuoksissa on kiehtovia eroja. Kirjallisuus on silti ihanan demokraattista: kun aito soitto- tai maalaustaito vaatii vuosien harjoittelun, niin kirjallisuus hellii yhä illuusiota siitä, että tekstinteen voi aloittaa tältä istumalta, siihen voi sukeltaa päätä pahkaa ja käydä myöhemmin Tukholmassa pokkaamassa tulokset.

Haavekuva vain, mutta kummasti sitä ruokkii omakin pikku kirjallisuutemme, joka vuodesta toiseen tuottaa kisälleistä mestareita. Hyvin näkyy, että meillä on perinteitä, kaikupohjaa ja kirjoitushalua, eikä tulos häviä kansainvälisessä vertailussa. Suomen kirjallisuus on hieno brändi ja maamme parhaita vientituotteita, ainakin jos AKT ja FILI eivät mene lakkoon.

Koska kirjallisuus levittäytyy kaunon ja tiedon tavattoman avariin maiseen, se vaatii rahtaaja-logistikkojen ohella turvakseen muitakin käsityöläisiä: ateljeekriitikoita, monen sortin toimittajia, kirjakauppiaita, kustantajia ja rahanhaistajia. Samalla on mukava asua maassa, jonka kirjastolaitos on poikkeuksellisen kehittynyt, kirjallisuuden arvostus hyvää keskitasoa ja nettiyhteydetkin kunnossa sitten, kun virolaisilta on saatu siihen riittävästi oppia.

Seuraavassa hajakokemuksia yhdestä käsityöalasta eli kaunokirjallisuuden suomentamisesta.

En suhtaudu kaunokirjalliseen käännökseen suorituksena vaan oleellisesti intohimoisemmin. Suorituksen tasolle jäävä kun tahtoo jäädä myös yhdentekeväksi, se ei saa lukijaa hereille eikä maailmaa sijoiltaan. Koska kirjallisuus pelaa intohimoilla, kääntäjästä pitäisi löytyä tunteen vaihde, se jokin vaikeasti määriteltävä niksahdus, jonka varassa seuraa alkutekstiä mutta vähän kuin

Kuva: Toomas Dettenborn

Hannu Oittinen

vierestä tarkkaillen. Tämän saattavat ymmärtää jopa asiatekstien kääntäjät, auktorisoituja kääntäjiä lukuun ottamatta, sillä usein hyvä asiatekstikin lähe-
nee kaunokirjallisuutta tai on sitä jollain merkillisen esseemäisellä tavalla.

Käännös luo vaikutelman samuudesta olematta sama, ja samalla se on pa-
rempi kuin ”sanatarkka” käännös, koska sellainen on tuskin käännös lainkaan. Virosta suomennettaessa lauseet tosin joskus asettuvat samaan uomaan. Olisi kuitenkin väärin korottaa se yleiseksi ohjeeksi, sillä suomen ja viron kirjalli-
suuskielet pelaavat lopulta hyvin erilaisilla keinoilla, vaikkapa sanajärjestyk-
sen tai kulttuuriviittausten osalta. Kielisukulaisuudesta johtuvan tietyn saman-
kaltaisuuden takia ei myöskään pidä erehtyä kuvittelemaan tehtävää helpoksi,
oli kyse sitten taideluoman käännöksestä tahi vieraan kielen perushallinnasta.

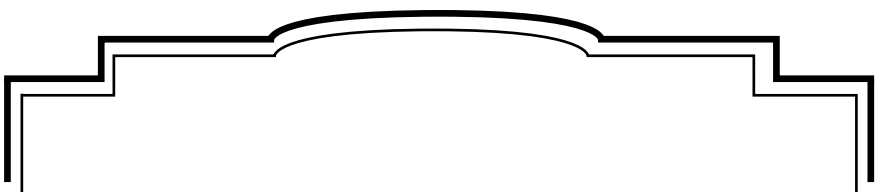
Kiire ei tietenkään tuota hyvää jälkeä. Hötkyily ei auta, vaan käännöksissä
pitää ehtiä jähkailla ja makustella, viipyillä ja vatuloida. Jos tekee toisin, niin
sieltä se keväällä lumen alta löytyy. Hieno taito on osata lukea oma tekstinsä uu-
delleen. Kaikki eivät osaa, ja jälki on sen mukaista. Silloin auttaa kustannustoi-
mittaja, tuo Suomessa niin vaiettu taho: rehellinen vastakarvaan ruotija, joka
ei ole Facebook-kaverisi.

Romaanin kääntäminen on hirveä urakka. Ison työmäärän lisäksi sitä han-
kaloittaa kielellisten tasojen samanaikainen läsnäolo joka lauseessa. Juuri se
tekee uurastuksesta toisaalta kiehtovaa, koska pelissä on paljon koko omaa
osaamista myöten. Oletuksena samalla, että on hyvä osata jotain sellaista kuin
äidinkieltä, tyyliä tai kirjallisuutta. Sitä ympäristöä, missä kirjoja luetaan, ja
sitä kieltä, mihin kirjojen odotetaan asettuvan. Kieli on ympärillämme, kieli
olemme me. Jossain on sitten se lähdekielikin, omassa tapauksessani viro, jota
on osattava riittävästi mutta mielellään paremmin.

Runoja voi kääntää kahdella tavalla: mekaanisesti tai myötäeläen. Edelli-
nen tapa on tuottoisampi, jälkimmäinen nopeampi, koska tyyliviritys ratkeaa
mielessä, eikä aivoja tarvitse käyttää. Runojen tunteminen ennalta auttaa myö-
täeloon kummasti, saati sitten runoilijan tunteminen. Suhteilu voi tosin käydä
raskaaksi, mutta aina se jotain merkitsee, jos ei muuta niin pitkää ja kumpuavaa
tietä, jolla runojalat kompuroivat ja polvisteleivät mukulakivillä. Juuri tämän
välineen hallinnan oppii poikkeuksellisen hitaasti, tai sitten kääntäjä on poik-
keuksellisen tyhmä, mutta matkalla voi sentään viisastua ja nöyrytyä.

Kääntäjä kuin kääntäjä hihkaisee riemusta ja suuntaa askeleensa kohti Tor-
nin yläkertaa tavoitettuaan romaanin loppulauseen. Euforian jälkeen käsikir-
joitukseen tulee silti satoja muutoksia. Ja hyvä että tulee, sillä niin vältetään
tekijän ja lukijan painajaiset. Vaikka legendaarista mainetta – vailla kunniaa
– kerää helposti julkaisemalla teoksen, jonka otsikossa on virhe, niin se ei liene
kääntäjän tarkoitus.

Hommassa sattuu aina haksahduksia, mutta niistä eroon pääsemiseksi kir-
joja toimitetaan parhaassa tapauksessa moneen kertaan, ei vain pianovirheiden
vaan myös rehevämpien kukintojen osalta. Tai ainakin hyvin varustetut kus-
tantajat tekevät niin. Se on viisautta, sillä kustannusalan Murphyn lain tarken-
nus tietää hyvin, ettei käännöksissä suinkaan mene pieleen kaikki se mikä voisi
mennä. Vaan ainoastaan se, mikä jätetään tarkastamatta.

Hannu Oittinen suosittelee

Mats Traat

HARALAN ELÄMÄKERTOJA

Suom. Merja Aho ja Hannu Oittinen

Ntamo 2011

Virolaisen runouden ehdoton kestopuosikkini on **Mats Traatin** *Haralan elämäkertoja*. Traatin lukuisista Harala-kokoelmista suomensimme yhdessä **Merja Ahon** kanssa suppean valikoiman, joka luo läpileikkauksen kuvitteellisen Haralan kylän asukkaiden vaiheisiin kuoleman prisman läpi. Jo klassikoksi kohonnut teksti ansaitsee lukijoiden huomion Suomeksi.

Arved Viirlaid

RISTITTÖMÄT HAUDAT

Suom. Martti Rauhala

Karisto 1968

Arved Viirlaidin *Ristittömät haudat* on hyvä muistutus siitä, että **Sofi Oksanen** ei suinkaan keksinyt pyörää kuvatessaan Viron ristiriitaista neuvostoaikaa. Kanadaan emigroitunut Viirlaid kirjasi komeaan romaaniinsa jo varhain vastarinnan, kyyditykset ja maastapaot, eikä ollut alallaan edes ensimmäinen. Lukukokemusta siivittää **Martti Rauhalan** hieno käännös.

HENRIKIN LIIVINMAAN KRONIKKA

SKS 2003

Viron historiankirjoitukseen ytimeen johdattaa juohevasti *Henrikin Liivinmaan kronikka*. Se kiinnostaa 1200-luvun alkupuolella käydyn Viron muinaisen vapaustaistelun silminnäkijäkuvauksena, mutta myös erään ikuisuusaiheen peruslähteenä. Virossa ei ole nimittäin vielä kukaan kyettä ratkaisemaan ristirekettä alkaneen pitkän saksalaiskauden tosiasiallista merkitystä, vaan keskustelu aiheesta rönstyilee yhä.

Rein Raud

Kuva: Toomas Dettlenbom

Rein Raud

Elin lapsuuteni siinä käsityksessä, että aikuisten työtä on kirjojen kirjoittaminen. Niin kauan kuin muistan, eivät vanhempani ole käyneet töissä, ja heitä matkiessani en kuvitellut minäkään itseäni autonkuljettajaksi tai lääkäriksi, vaan taitoin pari paperiarkkia ja piirsin ja kirjoitin ne täyteen, tietenkin omilla henkilökohtaisilla aakkosillani. Kirjaimetkin kyllä opin varsin nopeasti, ja jo lastentarhassa hoitajat panivat minut lukemaan muille lapsille, kun he itse lähtivät ulos savukkeelle. Luin paljon myös kotona, usein sellaisiakin tekstejä, joita en oikein ymmärtänyt. Loikoilin mielelläni vanhempieni kirjahyllyn viereisellä sohvalla ja luin kirjojen nimiä. Joskus otin jonkin kirjan käteeni ja selasin hiukan. **Artur Alliksaarin** kielellinen ilotulitus teki minuun vaikutuksen, vaikka en ymmärtänyt mitään sen takana piilevästä syvyydestä, vähän samoin kuin älykkäiden vanhempien lapset iloitsevat nykyaikaisen näytellyssä.

Meillä kävi paljon vieraita, ja usein tapahtui niinkin, että olin mennyt illalla nukkumaan ja aamulla herätessäni huomasin, että vanhempien huoneessa joku nukkuu isän Lapista tuomalla karhuntaljalla. Tunnelma oli kotonamme aina hyvin vapaamielinen, isän ystävistä löytyi niin Waffen-SS:ään kuuluneita, puna-armeijaan mobilisoituja kuin Suomen armeijassa sodan käyneitä, ja kaikki he tiesivät oikein hyvin, ettei Virolla ollut noiden armeijoiden kanssa mitään tekemistä. Jo ensimmäisenä päivänä minua lastentarhaan viedessään isä selitti, että asiat ovat siellä toisin, lastentarhassa kerrotaan jostain Leninistä. Sitä ei pidä uskoa, mutta epäilyjään ei saa myöskään näyttää. Epäluulo järjestelmiä kohtaan seuraa minua vielä nykyäänkin, riippumatta siitä, yrittävätkö ne sortaa ihmisiä loistavan tulevaisuuden vai taloudellisen tehokkuuden nimissä.

Kouluaikoina selvisi, että kehossani on kummallinen ominaisuus: ruumiinlämpöni oli 37,2 astetta, vaikka muita oireita ei ollut. Se tarkoitti, että saatoin mennä kouluun, kun halusin, ja jäädä kotiin, kun halusin. Käytin tilaisuutta ahkerasti hyväkseni ja välillä, kun innostuin kovasti lukemisesta, näytin naamaani koulussa vain sen verran, ettei se unohtuisi. Koulumenestykseen tämä vaikutti

suorastaan positiivisesti. Sen sijaan, että olisin omaksunut uusia asioita yksittäisiä tunteja varten pieniksi fragmenteiksi pilkottuina, luin oppikirjoja kuten romaaneja ja sain asioista heti kokonaisvaltaisen kuvan. Koska kokeiden tekemisen jälkeenpäin ei aiheuttanut ongelmia, sopi järjestely pian myös opettajille.

Koulunpenkin kuluttamisen sijaan aloinkin opiskella itsenäisesti vieraita kieliä. Neljännellä luokalla ollessani vanhempani kyllästyivät kääntämään minulle Suomen television ohjelmia. Niinpä he antoivat minulle yliopiston suomen kielen oppikirjan. Kävin sen läpi noin puolessa vuodessa, ja televisio-ohjelmien sisältö selveni huomattavasti. Tuohon aikaan luin vielä paljon lastenkirjallisuutta, kuten **Astrid Lindgreniä**, mikä herättikin kiinnostuksen ruotsin kieltä kohtaan. Vanhempieni hyvät ystävät **Kirsi Kunnas** ja **Jaakko Syrjä** toimittivat minulle Suomesta ruotsin oppikirjoja, ja niiden seurassa vietin hetken kaiken vapaa-aikani. Isäni huomasi, että tuopa on kiva harrastus ja päätti palauttaa mieleensä joskus opettelemansa saksan. Siitä tulikin mukava isän ja pojan yhteinen harrastus, ja noin vuoden kuluttua tulin enemmän tai vähemmän toimeen myös saksaksi. Sitten kaikki vasta alkoi: Eräässä tällinnalaisessa kirjakaupassa oli saatavilla itäsaksalaista *Sprachen für Jedermann* -oppikirjasarjaa, johon kuului myös levyjä. Sarjassa oli ilmestynyt esittelyt lähes kaikista eurooppalaisista sekä joistain itämaisistä kielistä. Loput taskurahani kuluivat antikvariaateissa, joista sai sekä uudempaa suomen- että vanhempaa saksankielistä kirjallisuutta.

Tämä ei tietenkään tarkoittanut, ettenkö olisi käynyt ollenkaan koulussa, sillä kävin siellä tapaamassa kavereita. Meillä oli hyvä porukka, joista monen kanssa ystävyys on säilynyt tähän päivään asti. Löysimme yhdessä uusia runoilijoita ja musiikkia, mutta myös muita nuorten elämään kuuluvia houkutuksia. Vuonna 1976, kun olin 14-vuotias, astuin itsenäisesti kirjallisuusmaailmaan. Kirjailijaliitto järjesti tuolloin hankkeen nuorten lahjakkuuksien löytämiseksi, ja myös minun sinne lähettämäni jutut valittiin parhaimmiston. Tallinnaan muodostui nuorten kirjailijoiden ryhmittymä, johon kuuluivat myös **Doris Kareva**, jo keskuudestamme poistunut **Kalev Kesküla**, kääntäjä ja toimittaja **Kajar Pruul**, runoilija **Kirsti Oidekivi** ja monet muut.

Yliopistoon mennessäni oli selvää, että Euroopan kielisiin ei kannata enää kuluttaa aikaa, ja Aasian kielistä valitsin lopulta japanin. Vuosien mittaan olen kääntänyt viroksi paljon japanin klassista kirjallisuutta ja jokapäiväisen leipäni tienaan Helsingin yliopistossa jakamalla tietojani suomalaisille opiskelijoille. Olen myös iloinen, että kulttuurinen yleissivistykseni on tavallista laajempi – en ole unohtanut Euroopankaan kulttuureita. Muutama vuosi sitten ilmestyi käännökseni **Danten** nuoruudenteoksesta *Vita nova*, jonka kääntämiseen kului yhteensä 30 vuotta (ei tietenkään kokopäivätyönä, vaan pikkuhiljaa kääntäen). Olen kääntänyt myös muista kielistä, lähinnä runoutta.

Joskus kirjoitin myös itse paljon runoja, vaikka en pidäkään senaikaista saavutuksiani erityisen arvokkaina. Viime aikoina olen alkanut taas runoilla, mutta hieman eri tyyllillä. Eniten aikaa ja vaivaa kuluu silti proosan kirjoittamiseen, tarinoiden kertomiseen monin eri tavoin. Myös proosassa kesti aika kauan, ennen kuin löysin oman ääneni. Nuoruusvuosien hyvin lyhyiden tarinoiden tapaisia juttuja kirjoitan vieläkin, mutta pidän enemmän romaaneista, sillä niissä on tilaa yhdistää erilaisia sävyjä. Pidän genreillä leikkimisestä myös vakavia asioita käsitellessäni. Olenkin kirjoittanut platonisen dialogin, länkkärin, goottikauhutarinan ja vakoiluromaanin. Nyt tekeillä on hienovaraisia scifivaikutteita sisältävä poliittinen trilleri. Mikään näistä tarinoista ei kuitenkaan jää genrensä sääntöjen vangiksi, sillä ne pyrkivät aina ulottumaan sinne, missä voi sanoa jotain tärkeää. Toivon, että se välillä myös onnistuu.

Viisi tarinaa

REIN RAUD

KUN OLIN VIELÄ LIHAVA

SUOMENNOS ANNAMARI TYPPÖ

Kun olin vielä lihava, arvostin yli kaiken sisäistä kauneutta. Haalin sitä itsekin lisää aina tilaisuuden tullen. Onneksi sisäinen kauneus, kuten kauneus ylipäänsä, on luonteeltaan lyhytikäistä. Minun kaipaukseni sitä kohtaan oli sitä vastoin jatkuvaa ja rajatonta. Usein vain hetki sen jälkeen, kun olin syönyt vaikkapa kauniisti koristellun kakkupalan tai viehkeän voisarven, tunsin jälleen sisälläni onton kohdan, joka mieli täyttyä tuhdilla chateaubriandilla ja kypsän burgundinviinin moitteettomalla purppuralla. Mutta olisiko kukaan voinut minut nähdessään aavistaa, millaisesta taivaallisesta harmoniasta, millaisesta sfäärien musiikista minä koostun? Tunnustan, etten edes itse siihen aina kyennyt pelkän peilikuvan perusteella.

Kun olin vielä lihava, tiedostin koko ajan kuuluvani yhteen koko elollisen luonnon kanssa. Eikä se ollut minulle pelkkää sanahelinää vaan suoranainen pakko, eettinen imperatiivi auttaa ihmisen vähäisempiä veljiä pysymään rinnallani, kun itse kuljin eteenpäin. En pysty edes luettelemaan kaikkia niitä eläviä olentoja, joiden elinkaareen toin lisää korkeutta ja kirkkautta. Jos ei minua ja kaltaisiani olisi ollut, olisiko koskaan voinut käydä niin, että siat lukevat Platonian, porkkanat kirjoittavat sonetteja ja katkaravut johtavat yliopistoja? Minä tein siitä mahdollista, kun istuin kirjoitelleni nojatuoliin kyljyksen vielä kiertäessä mahassani tai käytin kokouksessa puheenvuoron sushin maku yhä suussani. Noina hetkinä tunsin aina kiitollisuutta kaikkia niitä eläviä olentoja kohtaan, joiden kanssa yhdessä saatoin olla niin aidosti juuri minä.

No, porkkanoiden suhteen saatan ehkä hieman liioitella.

Kun olin vielä lihava, tunsin itseni alinomaa sivistyneen maailman parhaimmiston manttelinperijäksi. Trimalkion pidot, Rabelais'n sulkakynän vahvat vedot, Sima Xiangrun kuvaamat keisarilliset syömingit tai Ikkemotubben ja David Hogganbeckin villi syöntikilpailu Faulknerin sivuilla – sanataiteen mestareiden luomuksia lehteillessäni aistin joka solullani sen kiistattoman osallisuuden, joka ihmismielen suurimmilla saavutuksilla oli omaan olemassaolooni. Puhumattaakaan maailman museoiden ylenpalttisista asetelmista tai kävelyretkistä valistuneiden itsevaltioiden palatseissa, joiden suurimmat ja kauneimmat salit olivat

selvästikin olemassa vain siksi, että lukemattomat fasaanit ja maitoporsaat saisivat niissä antaa oman panoksensa maailmanhistorian kulkuun.

Kun olin vielä lihava, tunsin joka hetki olevani läsnä tässä ja nyt. Jokainen liikkeeni oli osa minun ja universumin katkeamatonta vuoropuhelua. Kun istuin tuolille, se natisi, kun kiipesin ylös portaita, otsaani peitti hauraiden hikihelmien kirkas ketju. Joka kerta kun otin vaatekaapista takin tai housut, joita en ollut hetkeen käyttänyt, muistin ettei maailma pysy hetkeäkään muuttumattomana enkä minä ole tänään se, joka olin eilen, en huomenna se, joka olen tänään.

Se oli silloin se. Jokaisen syömättä jäävän kakkupalan, jokaisen pois hikoilun kilon myötä minusta katoaa jotakin, jota ilman en enää ole entiseni. Universumin värit ovat lopettaneet tanssinsa ja löytäneet omat paikkansa; jokainen uusi päivä on vain jatkoa edelliselle. Terveiden hinta on kova, mutta toisaalta – kuka käski kaivata ikuista elämää? Ja tässä minä nyt sitten killun, välillä iloiten vaa’an pienenevistä lukemista, välillä siitä, että maailma on olemassa.

PORTTI

SUOMENNOS ANNA KYRÖ JA MAIJA RANTANEN

Yleisen käsityksen mukaan ajankohta oli myöhäinen, kun oveen koputettiin, mutta Henrik oli vasta pingottanut kankaan telineeseen, avannut uuden laatikollisen värituubeja ja keittänyt termospullon täyteen vahvaa kahvia. Oikeastaan hänen ei tehnyt mieli mennä avaamaan, mutta koska taustalla kuului radiosta musiikkia, olisi ollut kummallista teeskennellä, ettei hän ole kotona. Ehkä siellä on vain joku naapuri vitosta lainaamassa, hän mietti.

Niin ei kuitenkaan ollut. Oven takana seisoivat ventovieras mies. Tämä näytti jotenkin tutulta, mutta Henrik ei saanut mieleensä, missä he olisivat voineet tavata.

”Anteeksi, että häiritsen”, mies sanoi ja astui pyytämättä päättäväisesti sisään. Kun Henrik jäi tietten tahtoen seisomaan ovelle, mies sulki oven ja pani sen vielä sisäpuolelta lukkoon.

”Minulla on teille asiaa”, mies jatkoi. Kun Henrik meni huokaisten hiljentämään radiota, mies seisautti hänet kädellään ja otti povitaskusta paperin, joka osoitti hänen olevan erikoistehtävissä toimiva poliisin tutkija.

”No mikä nyt on hätänä?” Henrik ei yleensä arvostanut poliiseja, mutta ei hänellä ollut mitään pelättävääkään heidän taholtaan. Eikä hän paljastaisi yhdenkään ystävänsä asioita.

”Tarjoaisitteko kupin kahvia?” tutkija pyysi ja istui ainoalle tuolille pöydän ääressä. Henrik huokaisi, haki keittiönurkkauksesta toisen mukin ja otti mukaan vielä vieraita varten varatun sokerikulhonkin. Oli selvää, että työyö oli pilalla.

”Anteeksi vielä kerran”, mies sanoi, kuin olisi lukenut Henrikin ajatukset. ”Mutta hätä ei lue lakia. Toivottavasti olette niin sanotusti laajakatseinen ihminen, joka ei reagoi asiaani niin kuin itse tein, kun esimieheni esitti sen minulle.”

”Siis miten?” Henrik tiedusteli.

”Nauraa hohotin”, mies vastasi. ”Se tuntui niin typerältä. Mutta ei ole. Tutkin nimittäin useiden ihmisten katoamista hyvin erikoisissa olosuhteissa.

”Niin?”

"Ensimmäinen katoaminen tapahtui pari viikkoa sitten", mies aloitti. "Se tuli ilmi, kun opas esitteli taidemuseon perusnäyttelyä vierailijaryhmälle ja saapui sotienvälisen virolaisen taiteen saliin. Ulkomaalaiset eivät hoksanneet mitään erityistä, kiertelivät ja kuvasivat, mutta opas huomasi, että osasta maalauksia oli kadonnut ihmisiä."

"Kuinka niin kadonnut?" Henrik ei ymmärtänyt.

"No minä kysyin heti sitä samaa", tutkija naurahti. "He näyttivät sitten minulle valokuvia maalauksista ennen ja nyt. Muuten sama teos, mutta joku ihminen puuttuu. Tiedättehän, on eräs maalaus, jossa väsyneet ihmiset odottavat junaa..."

"Eduard Ole", Henrik nyökkäsi.

"Juuri se. No niin, esimerkiksi siitä on kadonnut hattupäinen mies, jolla on piippu suussaan. Tyhjä penkki vain tilalla. Niin kuin olisi kyllästynyt odottamaan ja lähtenyt."

"Outoa." Henrik hörppäsi kulauksen kahvia.

"Niin minustakin", tutkija myönsi. "Eikä hän ollut ainoa. Ja se oli sittenkin vasta alku. Pari päivää myöhemmin soitettiin eräästä naistenlehdestä. Uusi numero oli juuri menossa painoon, kun toimittaja äkkiä huomasi, että yhden artikkelin kuvista oli kadonnut ihmisiä."

"Mitä sitten tapahtui?" Henrik alkoi kiinnostua jutusta.

"Ei mitään", tutkija kohautti olkapäitään. "Muutaman tunnin päästä ne ilmestyivät itse takaisin. Mutta emme me siitä sen viisaammiksi tulleet."

"Ehkä maalaustenkin hahmot tulevat takaisin?" Henrik arveli. "Jaloittelevat vähän jossain ja palaavat paikoilleen."

"Kävisikin niin", tutkija huokaisi. "Museo suljettiin ja meidän väki on tarkkaillut saleja yötä päivää. Sieltä täältä on vielä joku ihminen kadonnut, mutta kukaan ei ole tullut takaisin. Tai oikeastaan tilanne on sitäkin mutkikkaampi." Mies siemaisi kupistaan pitkään ja nautinnollisesti. "Muuten, erittäin hyvää kahvia teillä. Jotain erikoislaatua?"

"Jauhan itse pavuista", Henrik selitti. "Mutta ette vielä kertonut kaikkea."

"Niin niin", tutkija sanoi. "Jotkut kadonneista ilmestyivät nimittäin väärin paikkoihin. Esimerkiksi se sama hattupäinen mies piippuineen. Epäilemme, että hän onkin koko jutun alkuunpanija. Hänet on hetkellisesti nähty erityyppisissä maalauksissa, joissa on kuvattu muita ihmisiä. Mutta käytännöllisesti katsoen heti, kun joku huomaa ja yrittää vangita hänet valokuvaan, hän on jälleen tiessään. Ja pian katoaa myös joku niistä, joiden seuraan hän on ilmestynyt."

"Kuulostaa loogiselta", Henrik kohautti olkapäitään.

"Muutama päivä sitten asia sai uuden käänteen", mies jatkoi. "Tiedätkö Anastasia Lepikin?"

Tietysti Henrik tiesi hänet. Hänellä oli jopa Nastjan CD, nimikirjoituksella.

"Lepik on tämänvuotisen Syysrokin pääesiintyjä", sanoi tutkija. "Järjestäjät alkoivat eilen levittää kaupungille festivaalijulisteita ja mitä he näkivätkään? Kun rullia avattiin, muutamassa julisteessa Lepikin vieressä seisoi sama hattupäinen piippumies. Ja katosi heti, kun hänet huomattiin. Työmiehet eivät olleet tilanteen tasalla eivätkä osanneet varoittaa meitä. Iltaan mennessä myös Lepik oli kadonnut julisteista. Kaikkialta."

"Älytön juttu", Henrik tokaisi. "Onko hän silti itse kunnossa?"

"Siinäpä se." Tutkija laittoi kahvikupin pöydälle. "Eilen illalla piti studiossa olla äänitys, mutta hän ei ilmaantunut paikalle. Sitä ei ole tapahtunut koskaan aikaisemmin. Ei ole kotona, ei vastaa kännykkään. Ainoastaan Twitterissä postailee entiseen tapaan."

"Vai niin", Henrik sanoi ja alkoi hämärästi aavistaa, miksi poliisi oli tullut juuri hänen puheilleen. Tutkija luki oivalluksen Henrikin kasvoilta.

"Tiedän, kuinka nopeasti työskentelette", hän sanoi. "Aloititte piirustuksilla, jotka valmistuivat muutamassa kymmenessä minuutissa. Enkä tarvitse parasta työtänne. Vain kunnollisen muotokuvan. Voisitte oikeastaan kuvata minut vähän nuoremaksi ja vahvemaksi, sillä kuka tietää, mitä siellä on vastassa."

Mies otti povitaskustaan virka-aseen ja laittoi sen pöydälle.

"Tämä saisi näyttää mahdollisimman oikealta", hän lisäsi. "Ettei se pettäisi ratkaisevalla hetkellä."

KIVI

SUOMENNOS HANNA PIPPURI

He olivat pienen kaupan ainoat asiakkaat. Tyttö katseli ympärilleen kuin olisi yllättäen joutunut jonkinlaiseen ihmemaahan, otti varovasti käteensä vanhoja esineitä ja yritti laittaa ne takaisin tarkasti omille paikoilleen. Poika oli varovaisempi. Välillä myös hän kumartui silmäilemään jotain myynnissä olevaa esinettä lähemmin, mutta ei koskenut mihinkään. Oli totta, että sieltä löytyi jokaiselle jotakin, olipa lapsuus tai elämäntohtalot millaiset hyvänsä, jotain, mikä väijäämättä vain herätti jonkin hellän muiston. Suuri vanha pienoisrautatie, joka näytti siltä, kuin olisi vasta otettu laatikostaan. Nukke isoäidin aikaisissa vaatteissa. Pähkinäpuinen pieni teepöytä, jolla oli teekattaus kolmelle. Ja sen kohdalla hyllyssä posliinilautanen, jossa Pyhän Vasilin katedraalin kuva ja Kremlin tornit utuisina taustalla. Täällä jokainen huomasi juuri sen, mikä puhutteli häntä itseään.

"Näissä ei ole hintoja," poika kuiskasi, jottei olisi herättänyt tiskin takana puhelintaan hymyillen näpyttelevän kaljuuntuvan miehen huomiota. "Kaikki on täällä joka tapauksessa sikakallista."

"No minä vain katselen," tyttö sanoi ja eteni ainutlaatuisesti astahdellen kahden kirjahyllyn väliin jäävää käytävää pitkin huoneen uumeniin. Ei kauppa niin pieni ollutkaan. Kauempana näkyi ovi toiseen huoneeseen, joka oli ensimmäistä hiukan suurempi.

"Voisin viihtyä täällä iltaan asti," tyttö huokaisi, otti hyllyltä jättimäisen simpukankuoren ja painoi sen korvalleen.

"Me myöhästytään bussista," poika sanoi. "Liputkin on vielä ostamatta."

"Vielä hetki," tyttö pyysi. Nyt hänen huomionsa oli kiinnittynyt vanhaan kupariseen kahvipannuun. "Meilläkin oli joskus kotona juuri tällainen."

"En tajua, mikä systeemi näissä hinnoissa on." Kahvipannun vierellä seisoi kyltti, jota koristi kalligrafinen 2. Hinnaksi oli se selvästi alakanttiin, mutta ei se voinut olla luettelonumerokaan, sillä samanlainen 2 oli merkitty muutamiin muihinkin esineisiin. Se roikkui esimerkiksi luupäisestä kävelykepeistä ja lojui lapussa kuluneella shakkilaudalla nappuloiden keskellä.

"Eihän me kuitenkaan mitään osteta," tyttö kohautti olkapäitään. "Vai mitä?"

"Ei niin," poika nyökkäsi, "silti kiinnostaisi tietää."

Kylttien oli joka tapauksessa pakko liittyä hintoihin. Lukittuun vitriiniin esille asetettujen kultakellojen vierellä näkyi hiukan suurempia numeroita, 7 ja 10 ja jopa 12. Mutta pieni puinen suolarasia oli vain 0,5.

"En kyllä ymmärrä," toisti poika itsekseen, edelleen kuiskaten.

Heidän puheensa oli sittenkin herättänyt myyjän huomion.

"Jos etsitte jotain tiettyä, tulkaa kysymään," hän huusi kauempaa. "Meillä on varastossa vielä yhtä ja toista. Jos tiedätte tarkalleen, mitä etsitte, niin kyllä meiltä löytyy."

Poika karaisi kurkkuaan.

"Ei, en vain ymmärrä näitä hintoja."

"Ai siitä kiikastaa," myyjä nyökkäsi. "Se on helppo selittää. Muuten, myös ovenpielestä löytyvät ohjeet."

Tyttö laski puolikristallisen kastikekannun kädestään ja jäi kuuntelemaan.

"Liikkeen omistaja nyt vain on sellainen," myyjä selitti. "Hänen mielestään kaikkia ostajia tulee kohdella tasapuolisesti. Joku tienaa tuhansia, eikös vain, ja joku toinen tulee juuri ja juuri toimeen. Ja sitten joku etsii meiltä kallista antiikkia, toinen vain jotakin vanhaa tavaraa, joka vielä kelpaa käyttöön. Ei ole meidän asiamme tehdä eroa."

"Ahaa," poika sanoi.

"Siksi kaikki hinnat ovat prosentteina," myyjä jatkoi. "Valitsette, mitä haluatte, ja ilmoitatte minulle kuukauden keskiansionne ja minä lasken, mitä olette minulle velkaa."

"Ja ihmisethän heti kertovat teille rehellisesti, mitä tienaavat?" poika ivasi.

Myyjän pää kallistui kenoon.

"Omista tuloista valehtelevinen olisi täällä samaa kuin varastaminen, eikö niin," hän sanoi.

"Ei ole eroa, yrittääkö joku viedä takinliepeen alla maljakon ovesta ulos vai valehteleeko hän palkkansa puolta pienemmäksi. Eiköhän kumpaaikin tapahdu, mutta no, kun joku jää kiinni, luovutamme hänet poliisille. Yleensä minä huomaan varsin helposti, jos ihmiset syöttävät minulle pajunköyttä."

"Niinpä tietysti, joo," poika saattoi vain olla samaa mieltä.

"Minun mielestäni siinä on järkeä," puheli myyjä edelleen. "Tässä tasa-puolisuuden ajatuksessa ainakin, asiathan voisivat olla ihmisille samanarvoisia. Kaikki katsovat jalkapalloa joka tapauksessa samalla tavalla tai iloitsevat, kun heidän lapsensa menestyvät. No, miksi ei joku kaunis esine voisi olla heille samalla tavalla tärkeä."

"Mutta eikö sellaista tapahdu," jatkoi poika uteluaan, "että joku köyhä ostaa teiltä kaikenlaista rojua ja painelee myymään sen voitolla eteenpäin?"

"Ei," myyjä pudisti päätään. "Meiltä ostettuja esineitä ei ole lupa myydä eteenpäin. Se lukee myyntiehdoissa. Tarkoitan, että itse esineen ostaja ei saa niitä myydä. Hänen perijänsä voivat tietysti tehdä niin kuin haluavat. Tai myös silloin, jos hän lahjoittaa esineen jollekulle. Tarkoitan, että todella lahjoittaa, ei vain mukamas."

"Olette käsittämättömän luottavaisia," poika arveli.

Myyjä kohautti olkapäitään.

"Omistajan laatimat säännöt, eivät minun," hän sanoi. "Mutta eihän liikettä voi pyörittää ilman luottamusta. Tietysti joku yrittää välillä huijata. Eräskin kävi tässä juuri ostelemassa hopealusikoita, kirpputorilta hankittu takki päälleen. No, hän jäi sitten auton alle."

"Sellaista sattuu," poika myönsi. "Kuule," sanoi tyttö silloin. "Kun se kerran on noin... niin voitaisiin me kuitenkin ostaa täältä jotain. Muistoksi tästä päivästä, ja muutenkin."

"Arvasin sen," sanoi poika. "No olkoon." Hän katsoi kelloa. "Mutta valitse nopeasti, ettei myöhästytä bussista."

Tyttö olikin jo oikeastaan päättänyt, mitä halusi. Se oli sormus, myyjän edessä tiskissä, lasin alla, vihreäkivinen.

"On se smaragdi," myyjä sanoi huomattessaan tytön katseen. "Pikkuinen, mutta silti. Aito kivi. Siksi se onkin niin kallis."

Hintalappua koristi 9.

Poika katsoi tyttöä, jonka silmät tuikkivat sormuksen kiven värisinä.

"Muistoksi tästä päivästä," hän kokosi itsensä hymyillen ja otti povitaskustaan lompakon. Myyjä alkoi merkitä sormusta kirjaansa.

"Hei, odota," sanoi poika äkkiä. "Sinulla ei ole muita tuloja kuin opintotuki. Siitä yhdeksän prosenttia on paljon vähemmän kuin minun tuloistani. Tehdään niin, että minä maksan sinulle myöhemmin takaisin. Kai niin voi tehdä?" hän kysyi myyjän puoleen kääntyen.

"Voi toki," myyjä nyökkäsi. "Mutta silloin tulet lahjoittaneeksi neitoselle rahaa, et sormusta."

Tyttö avasi hitaasti käsilaukkunsa.

"Et siis rakasta minua enää," hän sanoi kepeästi ja ihan kuin piloillaan, niin että sanojen välissä piilevän pelon saattoi myös jättää huomiotta.

RESEPTI

SUOMENNOS MERJA AHO

Olet supermarketin kassalla juuri saanut vaihtorahat ja sullot kolikoita kukkaroosi, kun katseesi osuu kassaneidin rintapieleen ja sen sijaan, että sanoisit tavanomaisesti "Kiitos", sanot hajamielisesti "Kiitos, Edith". "Mistä te tiedätte nimeni?" sävähtää neiti pelokkaasti. "Teillä on nimikyltti rinnassa," tokaiset. "No joo, mutta..." hän jättää lauseen kesken ja kääntää katseensa, tuijottaa käsiään ja iljettävästi lakattuja vaaleanpunaisia teko-kynsiään, joita koristaa musta hämähäkinverkkokuvio.

Pakkaat ostoksesi ja lampsit ulos kaupasta ihmetellen itseksesi, miksi oikeastaan teit noin, mutta toisaalta, voisi luulla että nimeltä kutsuminen olisi tuntunut mukavalta: hänen olisi pitänyt ottaa se huomionosoituksena, yksinkertaisena inhimillisenä eleenä.

Tämähän alkaa kiinnostaa enemmänkin. Poikkeat apteekkiin. On illansuu, eikä apteekissa ole lisäksesi muita asiakkaita. Reseptuurin puolella istuva tukeva tamma mulkoilee sinua alta kulmiensa, kun pyydät kalpealta, kapeakasvoiselta rotannäköiseltä proviisorilta paketin särkylääkettä. Hän ojentaa sinulle tabletit. "Kiitos, Carmen," sanot mutta yhtälailla olisit voinut antaa hänelle korvatillikan. Proviisori punastuu ja ryntää sanaakaan sanomatta takahuoneeseen. Reseptuuritädin kasvoilla ei liikahtaa lihaskaan; hän on kuin hyökäykseen valmistautuva naaraspeto, joka vartioi jälkeläisiään ja seuraa jokaista liikettäsi. Mutta sinä et edes vilkaise siihen suuntaan vaan harpot ovesta ulos.

Olet löytänyt oman tyylisi. Finninaamainen kemiallisen pesulan myyjä ojentaa sinulle prässätyn pikkutakkisi – kiitos Gerly. Poninhäntäpäinen, isojalkainen tarjoilija laskee cappuccinon eteesi pöydälle – kiitos, Inga. Heidän katseensa lasittuvat, kädet alkavat täristä. Tuntuu kuin olisit ollut tirkistelemässä heidän pukeutumistaan. Miten he eivät tajua, että etsit tosissasi jotakuta, jolta saisit vastakaikua? Ethän sinä ole heidän rintapieliinsä nimikylttejä ripustanut.

"Reelika, saisinko yhden kirjekuoren, jossa on postimerkki valmiina, kiitos. Haluan lähettää postia ystävälleni." Vastauksena tyhjä tuijotus.

Maineesi alkaa levitä. Kun torstaiaamuna tavanomaiseen tapaasi astut uimahallin ovesta sisään, tiskin takana seisova neito painaa katseensa, vaikka on aina ennen tervehtinyt sinua hymyssä suin, "Kiitos, Merilyn," Tänään hymy kohdistuu selkäsi takana seisovalle pitkänhuiskealle urheiluasuiselle nuorukaiselle.

Ensimmäisestä puhuttelusta on kulunut vaivoin pari kuukautta, kun eräänä aamuna astuessasi rautatieaseman halliin kaikki sinne tänne ryntäilevät ihmiset hiljentyvät kertaheitolla ja loittonevat sinusta, ovat jatkavinaan keskeytneitä puuhiaan. He pakenevat edestäsi, vetäytyvät kuin etanat koteloihinsa, hautautuvat pikkuruisiin pelonsekaisiin maailmoihinsa. Yhtä hyvin olisit voinut olla isossa asemahallissa aivan yksiksesi. Olet voittaja. Olet voittanut vedon, kilpajuoksun, taistelun. Mutta hävinnyt sodan.

MIKÄ EI TAPA

SUOMENNOS TUIJA KOKKO JA KATARIINA SUURPALO

Irina oli lähes juonut caffè lattensa, kun hän huomasi, miten viereisessä pöydässä istunut tyttö nousi ja lähti kohti ulko-ovea jättäen tyylikkään laukunsa roikkumaan tuolin selkämykselle. Irina kaivoi nopeasti kukkarostaan pari kolikkoa, jotka riittäisivät kahvin maksamiseen, nappasi unohtuneen käsilaukan mukaansa ja syöksyi tytön perään. Hän oli itsekin onnistunut pari kertaa tekemään vastaavaa ja tiesi oikein hyvin, millaista ylimääräistä vaivaa se toisi tullessaan – luottokorttien sulkemisesta kadonneiden puhelinnumeroiden hankkimiseen, ja pahimmassa tapauksessa vielä kaikki henkilökortit ja muut. Ja kalliiksikin se tulisi. Mutta tyttö ei reagoinut Irinan huuteluihin eikä häntä näkynyt kadullakaan, ilmeisesti hän oli hypännyt heti kahvilan edessä autoon ja kadonnut paikalta. Ehkä hän kuitenkin huomaa, että jotain on pielessä, Irina ajatteli ja jäi varmuuden vuoksi kahvilan eteen seisomaan vieras käsilaukku kädessään. Viiden minuutin kuluttua hän lopulta luovutti.

Käsilaukku itsessään oli kovin hieno, ehkä Renato Angi, ei mikään kopio. Tällainen maksaakin pari-kolmesataa, Irina mietti. Hän avasi päättäväisesti laukun etsiäkseen sieltä jotain, joka yhdistäisi sen omistajaan. Mutta ei löytänyt mitään. Laukussa oli vähän kosmetiikkaa, mutta ei kukkaroa, eikä mitään muutakaan, mistä selviäisi laukun omistaja. Lopulta Irina löysi yhdestä sisätaskusta jonkun firman käyntikortin. Koulutuskeskus Amittenda, hän luki. Osoitetta ei ollut, vain puhelinnumero.

Saman kertoi hänelle hieman tylsistynyt naisääni, kun Irina hetken kuluttua valitsi numeron. "Koulutuskeskus Amittenda, hyvää päivää."

"Löysin käsilaukan", Irina meni heti asiaan. "Eräs tyttö, en tunne häntä..."

"Vai niin, tuokaa se laukku tänne", ääni katkaisi hänet kovin epäkohteliaasti ja antoi osoitteen jossain Juhkental-kadulla. Irina katsoi kelloa. Hänellä oli seuraava palaveri tunnin kuluttua Olümpia-hotellin konferenssikeskuksessa, hän ehtisi hyvin viedä laukun, paikka oli lähellä.

Koulutuskeskus Amittenda sijaitsi suhteellisen uudessa toimistorakennuksessa, joka piittaamattoman itsestään selvästi oli vain ilmestynyt puuhökeleiden keskelle, kuten tuollaisilla taloilla oli tapana. Kolmannessa kerroksessa

hissistä tullessaan Irina sattui heti aulaan, jossa tiskin takana istui kolme tyttöä. Vain yksi heistä ei ollut varattuna. Irina lähestyi häntä.

"Hei", hän aloitti "löysin tämän laukun kahvilasta ja haluaisin palauttaa sen omistajalleen, laukku on kalliskin..."

"Anna se tänne", tokaisi tiskin takana istuva tyttö, jonka nimilapussa luki Thea.

"Mistä tiedätte, kenen se on?" Irina kysyi, sillä häntä alkoi ärsyttää firman tapa puhutella ihmisiä.

"Sillä ei ole mitään väliä", Thea kertoi. "Panemme sen esille näyttelytilaan ja jos joku vielä koulutuksen päätyttyä haluaa sen, niin vieköön."

"En ihan ymmärtänyt", Irina mutisi. Thea huokaisi.

"Et taida tietää, mitä me täällä teemme?" hän sanoi nyt hieman ystävällisemmän sävyyn. Irina pudisti päätään.

"Me opetamme häviämään", Thea selitti ja siirtyi sujuvasti ulkoa opeteltuun mainostekstiin. "Elämme yhteiskunnassa, joka juurruttaa ihmisiin velvollisuuden kilpailla ja tarpeen voittaa. Kaikki eivät kuitenkaan voi voittaa, eikä kukaan voi voittaa aina. Häviämisen taito on katoavaa kansanperinnettä. Emme kykene tyytymään edes siihen mitä meillä on, saati menettämään mitään. Ja tämän takia tullaan meille. Viikossa opetamme häviämään tyylikkäästi biljardissa tai tenniksessä, kahden viikon kuluttua ei käsilaukun, paperien ja puhelimen häviäminen enää hetkauta. Kahden kuukauden kuluttua osaat luopua talosta ja omaisuudesta, kolmen kuukauden kuluttua kävellä ulos väljähtyneestä suhteesta, jota pitää kasassa enää pelkkä tottumus. Kuusi kuukautta harjoittelusi pystyt heittämään hyvästit elämälle."

"Kuka sitä nyt haluaisi?" Irina ihmetteli.

Thea kohautti olkapäitään.

"Ihmisiä on kaikenlaisia", hän totesi. "Ja diagnooseja."

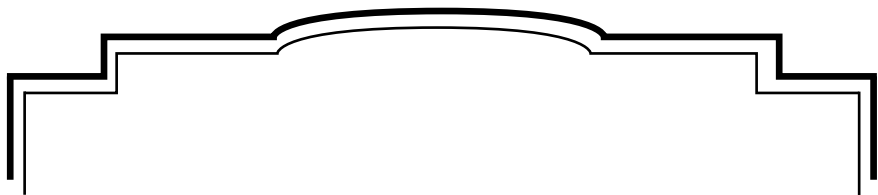
Irina jäi miettimään. Jostain syystä hänelle tuli mieleen, miten isä oli istunut päivästä toiseen heidän Tapan-kodissaan aluspaitasillaan keittiönpöydän ääressä ja tuijottanut ikkunasta, isän syyllinen katse tyttären tavatessa hänet kallistamassa kuppia jääkaapilla heti aamusta... hänen haudallaan ei olekaan tullut käytyä aikoihin.

"Onko teillä paljon asiakkaita?" Hän yskäisi.

"Riittävästi", vastasi Thea. "Työpaikan häviämiseen valmentavaan erikoiskoulutukseen on tulijoita jonoksi asti. Mutta kahden viikon päästä alkavalle peruskurssille on vielä muutama paikka. Pannaanko nimi listaan?"

Irinan laukussa piippasi puhelin. Hän otti sen esiin. Viesti oli tyttäreltä, siinä oli pari hupaisaa lyöntivirhettä.

"Ei", hän sanoi hymyillen. "Ei vielä."

Rein Raud suosittelee

Jan Kaus

MA OLEN ELUS

Tuum 2014

Jos jostain tätä monikerroksista ja -tasoista eri aika-avaruuksia Faulknerin tapaan yhdistävää romaania voisi moittia, niin siitä, että se on liian lyhyt. Monia juonteita olisi voinut selventää vielä paljon perusteellisemminkin, ehkä ne olisivat auneet lukijalle selvemmin. Mutta näinkin teos on suuri saavutus, jonka rinnalle viime vuosina julkaistusta proosasta on vaikea nostaa mitään.

Veronika Kivisilla

CANTUS FIRMUS

Näö Kirik 2015

Kauniisti soivaa ja tiukkaan kudottua runoutta. Erityisen läheinen minulle myös siksi, että se kuvaa kotikyläni Käsmun kaunista luontoa.

Max Harnoon

MUSTVALGE

Eesti Raamat 1986

Näö Kirik 2015

Kesti liian kauan, ennen kuin tämä kirja palasi yleisön saataville. Nykyään tunnemme Hasso Krullin aivan erilaisena, kuin mitä hän kirjailijaintaipaaleensa alussa oli. Tässä kirjassa monipuolinen menneisyys kuuluu enemmän kuin tunnetun runoilijan varhaisissa teksteissä tavallisesti. Hasson alkusanat esikoisteoksen uusintapainokseen on omaa luokkaansa.

Kokemuksia Rein Raudin kääntämisestä

HANNU OITTINEN

Yhteiskääntäminen on kimppekivaa ja tulos mukiinmenevä, jos suomen-
nokset saa lopulta sovitettua toinen toisensa lomaan, mieluusti myös ai-
kaisempien käännösten lomaan.

Helmin projektissa Rein Raud valitsi lyhyttekstiensä joukosta viisi erilaista, ja ne annettiin suomennettaviksi Tuglas-seuran kääntäjäklubin vapaaehtoisil-
le. Kolme teksteistä suomensi joku kääntäjä yksin, kun taas kaksi muuta sai
suomentajakseen työryhmät. Tarkoituksena oli alun perin suomentaa tekstisi-
kermä *Helmissä* julkaistavaksi, joten tuloksen tuli olla kelvollinen eikä kysymys
ollut harjoittelusta. Jos jotain harjoiteltiin, niin käännösprosessia.

Käännöksiä ruotivat Rein Raud ja Hannu Oittinen. Kahden klubitapaamisen
aikana jaettiin tehtävät ja tarkasteltiin Rein Raudin kieltä sekä valmistuneita
käännöksiä. Keskustelussa nousi esiin muun muassa puhekielen asema ja viron
teitittelyn siirtäminen suomeen, lukijan tietämykseen liittyvät kulttuurierot
sekä kaunokirjallinen esitystapa yleensä. Kirjailijan tyyliä ihasteltiin ja päi-
viteltiin pikkutarkkaa täsmällisyyttä ja siitä johtuvaa kimuranttiutta, samoin
eräiden ilmaisujen sävyä ja merkitystä.

Toimitusvaiheessa tekstiin siirrettiin keskustelussa ilmenneitä ratkaisuja,
ratkaistiin harvoja ongelmakohtia sekä yhtenäistettiin eräitä ilmaisuja ja mer-
kintöjä. Tällainen oli esimerkiksi eniten intohimoja herättänyt dialogifraasi
õlgu kehitada (jonka voi suomentaa ainakin ilmauksilla kohauttaa olkapäitään t.
olkaansa t. olkiaan t. harteitaan). Tämäkin yksityiskohta nosti esiin kääntämi-
sen metafyyssisen peruskysymyksen: kysymys ei olekaan siitä, miten voi tai saa
sanoa, vaan siitä, miten kannattaa sanoa.

Kääntäjät onnistuivat tehtävässä hyvin. Koska tulos julkaistiin – eli ti-
lanne oli aito –, niin kääntäjät suhtautuivat työhön alusta lähtien vakavasti.
Ryhmien välillä toisten kääntäjien harjaantuneisuus näkyi sananvalinnoissa
ja sanajärjestyksessä, yleisemmin ottaen suhtautumisessa alkutekstiin astei-
kolla uskollisuus – kääntäjän vapaudet. Käännöksissä ei ollut perusväärin-
käsityksiä, joskin odotuksenmukaisia tulkinnanvaraisuuksia ja poistoja.
Vaikka viimeistelyn määrässä oli aluksi eroja, ryhmät tuottivat sujuvia ja
julkaisukelpoisia kaunokirjallisia käännöksiä, joissa kuuluu mukavasti myös
kääntäjien oma ääni.

Reet Piiri

Olen laulujuhla- ja kansallispukufani, olin jo lapsena. Harmikseni en kuitenkaan itse laula kuorossa, enkä ole valmistanut yhtäkään kansallispukua. Mutta pidän siitä tunteesta, joka laulujuhilla syntyy kaikkien laulujen ja kansallispukujen keskellä. Kansallispukujen asiantuntijana katson nykyään laulujuhlia hieman eri näkökulmasta – minkä pitäjän puvut lauluryhmillä on, onko puvut hyvin tehty ja onko laulajan tanu oikein päässä. Mutta juhlasta itsestään nautin tietenkin täysin riittävästi!

Opiskelin Tarton yliopistossa historiaa ja etnologiaa ja Viron kansallismuseossa olen ollut töissä yli 30 vuotta. Ihmiset luulevat usein, että museotyö on tylsää ja yksitoikkoista. Päinvastoin, se on hyvin monipuolista.

Työni vuoksi olen päässyt käymään useissa paikoissa kokoamassa museolle sekä esineitä että suullista perintöä. Se on johdattanut minut monien hyvin erilaisten ihmisten ja heidän kotiensa luo. Osa työtäni on koota kansallispukuja museoesineiden pohjalta. Niiden perusteella tuottajat sitten valmistavat esiintymispukuja kuoroille ja tanssiryhmille. Laulujuhlakulkuetta ihaillessani pääsen samalla näkemään myös oman työni tuloksen.

Kirjoittamaan olen ryhtynyt juuri museotyön kautta. Rikas kulttuuriperintömme suorastaan kutsuu esittelemään itseään. Niinpä museoesineiden pohjalta on syntynyt useita kirjoja. Yhteistyössä Viron Kansantaide- ja käsityöliiton kanssa on ilmestynyt esimerkiksi kirjat *Helmekeed* ("Helminauhat"), *Talurahva jalanõud* ("Talonpoikien jalkineet"), *Eesti talurahva ülerõivas* ("Talonpoikien päällysvaatteet"), *Eesti talulaste mänguasjad* ("Talonpoikaislasten lelut") ja paljon muita. Viron kansallismuseon kustantamo julkaisi vuonna 2014 kirjani Tartu-maan kansallispuvuista ja vuotta aikaisemmin museon röijykokoelmasta.

Esineet, joihin olemme arkipäivässämme tottuneet, tuntuvat välillä kovin tavallisilta, mutta kun tutustumme esineen tarinaan, kiinnostavaan historiaan ja symboliikkaan, irtautuvat ne arkipäivän maailmasta. Kintaat ovat juuri sellaisia esineitä. Niinpä syntyikin *Suur kindaraamat* (Suuri kinnaskirja, suom.

Reet Piiri

Sanna Immanen, Moreeni 2014)). Kintaista on aiemminkin ilmestynyt kirjoja, mutta yleensä niissä on esitelty vai kauneimmat yksilöt saarilta ja Mulgi- maalta. Minä otin tavoitteeksi esitellä koko Viron kintaat, jotta jokainen voisi kirjan avulla neuloa itselleen oman kotipaikkansa kintaat. Kirjaa kirjoittaessa selvisi kuitenkin, että kaikista pitäjistä ei olekaan olemassa näytekäsinettä, vaikka kansallismuseossa on kintaita noin viisi tuhatta. Valitettavasti toisen maailmansodan tuhot ulottuivat myös Viron kansallismuseon kinnaskokoelmaan. Museon arkistoaineiston avulla saatiin onneksi käsitys puuttuvien pitäjien kuvioista ja väreistä.

Syksyllä 2016 Viron kansallismuseo muuttaa uuteen kotiin. Kirjoittamiseen on valmisteluiden vuoksi jäänyt hyvin vähän aikaa ja uusi kirja on vielä suunnitteluvaiheessa.

Reet Piiri suosittelee

Ants Viires

PUUD JA INIMESED

Ilmamaa 2000, ensimmäinen painos 1975

Kirja kertoo puista ja niiden osuudesta virolaisten elämään ja kansankulttuuriin. Mitä virolaiset ovat puista ajatelleet ja mitä niistä valmistanee.

Ilmari Manninen

EESTI RAHVARIIEDE AJALUGU

Eesti Rahva Muuseum 2009, ensimmäinen painos 1927

Kirja ei ole menettänyt ajankohtaisuuttaan, vaikka se on kirjoitettu melkein 100 vuotta sitten. Tähän kirjaan tukeutuvat kaikki kansallispukututkijat ja kansallispukujen valmistajat.

Valdur Mikita

LINDVISTIKA EHK METSA SEE LINGVISTIKA

Välgi metsad 2015

Trilogian kolmas osa. Kirja kertoo Viron kansan aurinkoisemmasta puolesta, virolaisten uskomuksista, luontokäsityksestä ja kotoisuuden tunteesta.

Kansallispuvut ja virolaiset

REET PIIRI

SUOMENNOS KATARIINA SUURPALO

Kansallispukuun pukeutunut ihminen ei jää huomaamatta. Kansallispuku on kaunis ja sopii kaikille! Millaiset olisivatkaan virolaiset laulu- tai tanssijuhlat, jos esiintyjät eivät olisi kansallispuvuissa? Sitä on vaikea edes yrittää kuvitella.

Virossa huolehditaan siitä, että ihmisten käyttämät kansallispuvut ovat samanlaisia, kuin ne, jotka ovat esillä museoissa. Virolaiset pitävät kiinni periaatteesta, jonka Viron kansallismuseon ensimmäinen johtaja **Ilmari Manninen** vuonna 1925 muotoili seuraavasti: Kansallispuvuiksi kutsutaan vain niitä pukuja, jotka on valmistettu historiallisten esimerkkien mukaisesti.

Jotta laulu- ja tanssijuhliin osallistuvat voisivat pukeutua kansallispukuihin, tarvitaan ihmisiä, jotka valmistavat niitä. Tarvitaan kouluja, joissa opetetaan perinteistä käsityötä – kangaspuilla kutomista, kirjailua, erilaisten vöiden ja nauhojen punomista, pitsien tekemistä ja paljon muuta. Kansallispuvuthan ovat kokonaan käsityötä. Niitä ovat valmistaneet monet yritykset, 1900-luvun jälkimmäisellä puoliskolla laadukasta työtä tekivät Ars ja Uku. Nykyään markkinoilla on monia pientuottajia.

Yhä enemmän löytyy ihmisiä, jotka haluavat omin käsin tehdä pukunsa, myös päällysvaatteet. Ja yhä enemmän on myös mahdollisuuksia valmistaa puku asiantuntijan avustuksella. Kansankulttuurikeskuksessa Tallinnassa on jo yli 20 vuotta kokoontunut kansallispukukoulu, jonka kursseilla noin 300 naista on tehnyt itselleen tai perheenjäsenelleen kokonaisen kansallispuvun. Myös Tartossa Viron kansallismuseossa on jo yli kymmenen vuotta tarjottu samanlaista mahdollisuutta. Koulutusta on saatavilla myös Keski-Virossa Jänedalla. Lisäksi Viron Kansantaide- ja käsityöliitto on järjestänyt viime vuosina useita koulutuksia.

Kuva: Eesti Rahva Muuseum

Kaikki nämä koulutukset alkavat Viron kansallismuseossa, jossa museon alkuperäisesineiden ja arkistomateriaalin pohjalta ja tutkijoiden avulla kootaan ihmisen valintojen mukainen kokonaisuus. Alustava työ tehdään museossa alkuperäisesineitä mitailla, materiaalia ja tekniikoita tutkiessa ja värejä määritellessä. Tämän pohjalta valmistetaan myöhemmin opettajan avulla yksittäiset esineet. Kaksi vuotta, kaikki viikonloput, puku on valmis!

Kansallispuvun valmistajia ja käyttäjiä on siis yhä enemmän. Muistan ne ajat, kun kansallispuvu päällä seistiin kuin matkamuistonuket ilman mitään tietoa siitä, minkä pitäjän puku oli päällä. Nykyään ei noin vain löydäkään sellaista tanssiryhmää, joka ei tuntisi pukujensa taustaa. Vaikka onhan poikkeuksiakin.

Millaisin, oikeammin kenen höyheniin sitten pukeutua? Tanssiryhmiä houkuttelevat loisteliaat saarten puvut. Mutta kansallispuvu kuuluu yhteen kotipaikan kanssa, siihen pukeutumalla tulisi näyttää, mistä kuoro tai tanssiryhmä on kotoisin. Onneksi yhä useammat haluavatkin pukeutua juuri kotipitäjäänsä pukuun.

Kansallispuvuun pukeutunut herättää ihmisissä enimmäkseen positiivista huomiota. Myös puvun kantaja tuntee olevansa erilainen. Käydessäni eri tilaisuuksissa ympäri Viroa olen aina kansallispuvuista puhuessani tuntenut, että ihmiset ovat niistä aidosti kiinnostuneita. Aina löytyy ihmisiä, jotka luennon jälkeen haluavat tulla vielä kysymään jotain tai kertomaan oman kansallispuvunsa tarinan.

Pidän kovasti siitä, että voin kertoa, miten esineet ovat päätyneet museoon ja kenelle ne ovat joskus kuuluneet.

Kuva: Eesti Rahva Muuseum

Tämä naisten röijy Etelä-Virosta Kambjan pitäjästä on päätynyt museoon vuonna 1912. Sen kerännyt tuleva runoilija **Henrik Visnapuu** on osannut tehdä huomioita ja kysyä. Niinpä röijyn mukana onki mielenkiintoinen kuvaus siitä, miten sitä pidettiin ja miten langat värjättiin kangasta varten. Tämä on tärkeää tietoa sekä Kambjan pitäjän kansallispuvun käyttäjälle että sen valmistajalle.

Pidettiin sunnuntaisin, kaulassa oli valkoinen huivi, joka oli kiinnitetty parilla nuppineulalla kaulan kohdalta. Röijy ulottui hameen päälle, vyötä ei näkynyt ollenkaan, jotkut pitivät nuppineulan sijaan solkea, solki oli myös rinnalla, paidan päällä oli vyö, hame peitti paidan ja vyön.

Röijy on tummansininen. Värjäys: virtsa pantiin happanemaan kuparisulfaattiliuokseen kahdeksi tai kolmeksi päiväksi. Kun kuparisulfaatti oli sulanut, laitettiin villat mukaan. Pata oli koko ajan jossain lämpimässä, uunin päällä. Villat olivat värjäytymässä päivän, toisena päivänä tarkistettiin, puristettiin kuivaksi, pantiin taas pataan ja pidettiin siellä, kunnes ne olivat sopivan värisiä. Näin värjätään vielä nykyäänkin. Villainen pitkä takki oli samanvärinen. Arkena pidettiin virkattua röijyä, jota pidettiin tätä huonompana. Röijyn lahjoitti Liis Mõts Unipihan kylästä Märdin talosta. Röijy valmistettiin rippikouluksi ja se poistui muodista noin vuonna 1885.

Vyöstä kertova merkintä taas paljastaa, että Kolgan talossa oli vuonna 1842 omenatarha.

H. Visnapuu on kirjoittanut: *Vyössä on kaikki kotoiset värit. Ruskea on omenapuun lehtien väri. Sitä varten lehdet kuivattiin ja nuijittiin morttelilla pieneksi. Sitten*

Kuva: Eesti Rahva Muuseum

se siivilöitiin ja pantiin happanemaan. Kun langat oli keitetty alunan kanssa, keitettiin ne uudelleen.

Saarenmaalaisten naisten talvimyssy herättää sekä väristyksiä että ihailua. 21-vuotias filologianopiskelija **Harald Jänes** on kirjoittanut: jos perheessä sattui olemaan musta kiharakarvainen karitsa, pistivät naiset sitä neulalla sydämeen ja saivat siten itselleen kauniin myssyn. Miehet eivät tietenkään olisi antaneet lupaa karitsan tappamiseen.

Toinen mielikuva Saarenmaalta: **Oskar Kallas** on vuonna 1892 kirjoittanut Mustjalasta löydetyistä kengistä, että ne lyövät tanssiessa kivilattiaa vasten tulta. Voimme kuvitella, miten entisajan mustjalalaiset tanssivat dolomiittilattioillaan, niin että kipinät lensivät...

Kuva: Eesti Rahva Muuseum

Kengissä on 1,8 cm paksuinen puukorko, jonka pohjaan on lyöty rauta. Rautaa on myös kengänkärjen alla. Ulkopohja on viisinkertaista ohutta nahkaa, joka on molemmilta puolilta kiinnitetty viidellä tai kuudella rautaniitillä. Ei ihme, jos pohja kipinöi lattiaa vasten!

Kuvittelen usein, millaiset ihmiset näitä museon varastoissa olevia vaatteista joskus ihan oikeasti käyttivät.

Kuva: Eesti Rahva Muuseum

Valitettavasti kokonaisia, yhden ihmisen käyttämiä pukuja on museossa vähän. Kun kansanperinteen keräysretket aloitettiin, ei suurimmassa osassa paikoista käytetty enää kansallispukuja, eikä kokonaisia pukuja ollut säilynyt.

Voikin todeta, että nykypäivän kansallispukujen tulkinnassa on mukana paljon kuviteltua. Puvun kokoamisen pohjana on yhdessä pitäjässä samaan aikaan käytetyt vaatteet, mutta puku peilaa kuitenkin auttamatta sen kokoajan makua ja ajatuksia. Mitähän näiden kansallispukujen osien kantajat itse sanoisivat, 150–200 vuotta sitten eläneet ihmiset? Pitäisivätkö he näistä valinnoista?

Sirje Olesk suosittelee

Viron kielen ja kulttuurin lehtori

Friedebert Tuglas

VALIK PROOSAT. KOMMENTEERITUD AUTORIANTOLOOGIA.

Koostanud ja saatetekstid kirjutanud Jaan Undusk.

Avita 2009

Friedebert Tuglas on virolaisen kirjallisuuden ja kirjallisuuselämän klassikko, joka on valitettavasti viime aikoina vaipunut unholaan. Hänen symboliset novellinsa ovat parhaita esimerkkejä Viron myyttisestä kirjallisuudesta. Se ei ole ajasta tai paikasta riippuvaista, vaan muistuttaa, että kirjallisuus on taidetta ja sellaisenaan itseisarvo. Akateemikko **Jaan**

Undusk on koonnut Tuglaksen tuotannosta lempitekstinsä ja varustanut ne sivistyneillä ja älykkäillä kommentteilla.

Kuva: PM/Scampix/Peeter Langovits

Sirje Olesk

Betti Alver

LUULETUSED JA POEEMID

Kirjastus Vaba Eesti 1956

Betti Alverin nuoruuden runoudessa on vastustamatonta ylväyttä, lennokkuutta ja ironiaa, mitä ei aina löydä hänen myöhemmästä tuotannostaan. Se on virolaista runoutta parhaimmillaan. Sekä muodon että ajatuksen tarkkuus pelaavat luonnollisesti yhteen vuolaisten säkeiden kanssa. Pelkäänpä, että näiden runojen kääntäminen on mahdotonta...

Viivi Luik

AJALOO ILU

Historian kauneus, suom. Juhani Salokannel, Tammi 1991

Viron murroskautena kirjoitettu lyhytromaani kertoo vuodesta 1968, eräästä toisesta murrosten ajasta Euroopassa. Kirjassa on suggestiivisia tunnelmakuvausauksia, suurta politiikkaa ja nuorta rakkautta...

NIPPERNAATI

SUOMENNETUN VIROLAISEN KIRJALLISUUDEN ANTOLOGIASARJA

Kerran vuodessa ilmestynvä Nippernaati on Viro-instituutin oma aikakausjulkaisu-tyyppinen sarja, jonka tavoitteena on tehdä tunnetuksi tuoretta virolaista kauno-kirjallisuutta. Yksiin kansiin on suomennettu novelleja, runoutta ja romaani-katkelmia kaikkiaan yhdeltätoista virolaiselta kirjailijalta, joilta ei ole aiemmin juuri tai lainkaan julkaistu suomeksi. Nippernaatin päätoimittaja on Sanna Immanen.

ENSIMMÄISEN NIPPERNAATIN KIRJAILIJAT JA SUOMENTAJAT OVAT:

<i>P. I. Filimonov</i>	JUKKA MALLINEN
<i>Meelis Friedenthal</i>	KAISU LAHIKAINEN
<i>Andrei Ivanov</i>	JUKKA MALLINEN
<i>Maarja Kangro</i>	JENNI KAVÉN
<i>Igor Kotjuh</i>	JUKKA MALLINEN
<i>Armin Kõomägi</i>	HANNU OITTINEN
<i>Carolina Pihelgas</i>	ANNIINA LJOKKOI
<i>Aare Pilv</i>	KATJA MERILUOTO
<i>Maarja Pärtna</i>	ANNIINA LJOKKOI
<i>Urmas Vadi</i>	HANNA SAMOLA
<i>Mait Vaik</i>	SANNA IMMANEN

TILAA NIPPERNAATI:

WWW.VIRO-INSTITUUTTI.FI/NIPPERNAATI

Eesti Instituut

VIROLAISEN KIRJALLISUUDEN VIIKKO

Lauantai 13.2.

12.00 Kristiina Kass, Kulttuurikeskus Caisa, Helsinki

Tiistai 16.2.

18.00 Reet Piiri, Sellon kirjasto, Espoo

18.00 Asko Künnap, Joensuun pääkirjasto

18.00 Tiit Aleksejev, Oulun kaupunginkirjasto

Keskiviikko 17.2.

17.00 Reet Piiri, Sampolan kirjasto, Tampere

17.00 Asko Künnap, Savonlinnan kaupunginkirjasto

18.00 Hannu Oittinen, Lahden kaupunginkirjasto

18.00 Kristiina Kass, Varsinais-Suomen Viro-keskus, Turku

18.00 Rein Raud, Hämeenlinnan kaupunginkirjasto

18.00 Tiit Aleksejev, Hyvinkään kirjasto

Torstai 18.2.

17.00 Meelis Friedenthal, Lappeenrannan maakuntakirjasto

17.00 Hannu Oittinen Kotkan kaupunginkirjasto

18.00 Rein Raud, Forssan kaupunginkirjasto

18.00 Asko Künnap Kuopion kaupunginkirjasto

Järjestäjä: Tuglas-seura

Yhteistyössä: Eesti Kirjanduse Teabekeskus, Eesti Kirjanike Liit,
Eesti Lastekirjanduse Keskus, Majaoja-säätiö,
Suomen Viro-yhdistysten liitto, Viro-instituutti